

Стенографски дневник

НА

27. заседание

Петък, 15 февруари 1946 г.

(Открито в 16 ч. 5 м.)

Председателствувал Подпредседателят Кирил Христов.

Секретари: Трифон Трифонов и Ефрем Митев

СЪДЪРЖАНИЕ:

Съобщения:

Съобщение, че е починал народният представител Адам
Трънка и почитане паметта му. Вземане решение от
Народното събрание, погребението да стане на дър-
жавни разходи 251
Отпуски : 251
Проекторешение : 251

Стр.

По дневния ред:

Законопроект за бюджета на държавата за 1946 бюджетна
година (Първо четене — продължение на разискванията) 251
Говорили: Петко Кунин 251
Георги Христов 258
Архангел Дамянов 261

Стр.

Дневен ред за следващото заседание 265

Председателствувал Кирил Христов: (Звъни) Присъствуват
нужното число народни представители. Заседанието е открито.

(От заседанието отсъствуват следните г-да народни предста-
вители: Александър Ботев, Александър Чичовски, Алексан-
дър Ковачев, Андрей Пенев, Асен Николов, Атанас Биво-
ларски, Билял Дуриазов, Бойко Шалапатов, Борис Костов, Борис
Поплатев, Борис Стефанов, Вели Сюлейманов, Ганю Златинов,
Георги Босолов, Гого Бойдев, Груди Димитров, Димитър Кънев,
Диню Тодоров, Дончо Дончев, Екатерина Аврамова, Желязко
Стефанов, Иван Тренчев, Иван Колев, Иван Чонос, Иван Гутев,
Иван Арнаудов, Иван Патолов, Илия Добрев, Йордан Халачев,
Йордан Иванов, Йордан Маренов, Камен Петров, Кирил Клисур-
ски, Кирил Тонев, Кольо Божилков, Коста Дачев, Костадин Рус-
нов, Марин Маринов, Младен Карталев, Никола Развоганов, Ни-
колай Колев, д-р Петър Пацев, Петър Ковачев, Петър Каменов,
Петър Тодоров, Пеню Шейтанов, Райчо Боев, Руси Табаков,
д-р Сергей Мисирков, Симеон Ковачев, Спас Николов, Станимир
Гърнев, Стою Попов, Стефан Стефанов, Стефан Каракозов,
Стефан Прокопиев, Стефана Маркова, Стефан Сюлемезов, Стоян
Попов, Тодор Тодоров, Христо Иванов, Христо Марянов, Христо
Тодоров, Цанко Григоров, Цоло Кръстев и Яни Янев).

Преди да пристъпим към дневния ред, от името на предсе-
дателството имам да съобща на г-да народните представители пе-
чалната вест, че нашият колега и секретар на Националния ко-
митет на Отечествения фронт Адам Карл Трънка се е починал тази
сутрин. Моля г-да народните представители да почетат паметта
му със ставане на крака. (Всички стават прави)

Председателството прави предложение, Народното събрание
да приеме, погребението на нашия колега, което ще се извърши
в неделя — точния час ще бъде оповестен допълнително — да
стане на държавни разходи.

Който приема това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мно-
зинство, Събранието приема.

Председателството е разрешило отпуск на следните г-да на-
родни представители: Александър Чичовски — 1 ден; Атанас То-
лев — 1 ден; Георги Хълчев — 1 ден; Георги Енчев — 2 дена;
Георги Пеев Георгиев — 15 дни; д-р Георги Славчев Георгиев —
3 дни; Илия Радков — 2 дена; Йордан Панайотов Иванов —
2 дена; Кирил Василев Клисурски — 2 дена; Коста Ганев — 2 дена;
Любомир Коларов — 2 дена; Митю Генев Митков — 1 ден;
Петър Запрянов — 1 ден; Спас Николов — 3 дни; Тодор Гичев —
1 ден; Юсеин Шолев — 2 дена; Цветан Капитанов — 3 дни;
Кольо Божилков — 2 дена; Здравко Митовски — 1 ден.

Народният представител Александър Ботев е поискал 15 дни
отпуск по болест. Понеже се е ползвал и по-рано с отпуск, този
15-дневен отпуск трябва да бъде разрешен от Народното събра-
ние. Който г-да народни представители са съгласни да бъде раз-
решен 15 дни отпуск на народния представител Александър Бо-
тев, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Народният представител Раденко Видински моли да му се
разрешат 20-дневен отпуск по болест. Понеже вече се е ползвал
с отпуск, следва да разреши Народното събрание. Който г-да
народни представители са съгласни да се разреши 20-дневен от-
пуск на народния представител Раденко Видински, моля, да вдиг-
нат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Народният представител Гьoko Габровски моли да му се раз-
решат още 10 дни отпуск по болест. Понеже вече се е ползвал
от отпуск, следва да му разреши Народното събрание. Който
г-да народни представители са съгласни да се разреши 10-дневен
отпуск на народния представител Гьoko Габровски, моля, да вдиг-
нат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Постъпило е от Министерството на финансите предложение
за одобрение решенията на прощатарната комисия, взети в засе-
данието ѝ на 6 февруари 1946 г., протокол № 2. Това предложе-
ние ще бъде раздадено на г-да народните представители днес.

Пристъпваме към първа точка от дневния ред:

Първо четене на законопроекта за бюджета на държавата за
1946 бюджетна година — продължение на разискванията.

По реда на записаните оратори има думата народният предста-
вител г-н Петко Кунин.

Петко Кунин (к): (От трибуната. Посрещнат с ръкоплескания)
Г-да народни представители! Интересът към тазигодния бюджет
на държавата е голям както сред народното представителство,
така и във, сред обществото, сред народа. И това, разбира се,
не е случайно. Годишната 1946 е фактически първата година на мир-
но време стопанско и културно развитие. Едва сега се при-
стъпва към преминаване от военни условия към мирновременна
обстановка. Нашите вътрешни ресурси, стопански предприятия и
съоръжения, производителните сили на народа, голяма част от
който работеха, обслужваха военните нужди, днес се впрягат
изцяло за стопанското възстановяване и развитие на страната.
Едва сега държавният бюджет може да получи облик на оте-
чественофронтски бюджет. Народът с право очаква от Народно-
то събрание да му даде един бюджет, тежестите на който да
бъдат социално справедливо разхвърлени според податните сили
на отделните категории граждани. Вие всички знаете какъв голям
е поияктът за едно прогресивно-полоходно облагане. От друга
страна народът очаква от нас бюджет, който да позволи още
по-нататъшното демократическо развитие и закрепване на стра-
ната, един бюджет, който да осигури, да гарантира стопанското и
културното възстановяване и изграждане на страната.

Властта на Отечествения фронт е не на думи, а на дело
власт, народна, власт на прогресивните творчески сили на стра-
ната. Огромната историческа роля на отечественофронтската
епоха, осъществявана чрез последователната строителна политика
на властта на Отечествения фронт, е, че тя постепенно ще ликви-
дира с голямата изостаналост във всеобщото развитие на стра-
ната. За един сравнително кратък период трябва да се прескочат
няколко десетилетия бавно, насочвано по неверни пътища ико-
номическо и културно развитие на страната, на нацията. Изостанал-
остта личи във всички области на икономическия ни живот.

По много признаци нашата страна е богата с подпочвени бо-
гатства. Каменни въглища в големи количества има не само в
Перник, в Перникския басейн. Отдавна се знае, че София лежи
на въглища. Софийско-Свогенският басейн не е по-малък от Пер-
никския. Не е по-малък и Маришкият басейн. Не случайно нашите
специалисти предлагат, проектират азотно-торов завод, раз-
читан на 150.000 тона торове годишно, да го поставят в Мариш-
кия басейн. Там се очертава и един от най-мощните електропро-
изводителни райони, разчитан също на Маришките въглища. Чер-

номорският каменовъглен басейн значително надминава Перник по предполагаемите геологически запаси на въглища. Въглищата има и на много други места.

Има повече от 300 запазени периметри за железни руди, но в тези няколко, които се експлоатират, като мина „Благовест“ и други покрай нея, работят голяма степен слепешката, без особени изследвания.

Нашето минно и геолошко проучаване не ни е още казало какви са запасите там. Богатите магнитни пясъци около Бургас ги скланят на разни езици отдавна, но никакви особени изследвания не са направени. Да не говорим за останалите 300 запазени периметри. Там въобще досега не е започнала никаква по-сериозна проучвателна работа.

В нашата страна има и цветни метали. Те не са само в мина „Перник“, при Кърджали, в Панагюрище и Бургас. Мед, цинк и олово има още на много места. Но на това не се е обръщало почти никакво внимание. Нашите специалисти в Дирекцията на природните богатства са поставени в невъзможни условия за работа. За да преодолеят тези трудности, тази година те са решили по един своеобразен начин да ликвидират Дирекцията на природните богатства като орган на държавата и я присъединят към Дирекцията на мизин „Перник“, като е предвиден кредит от 100 милиона лева за нея, помощ от държавата, в бюджета на Държавните дългове. Това по моему е недопустимо. Ако е въпрос да бъдат подобавано платени инженерите-специалисти — а то трябва да бъдат платени, тяхната заплата трябва чувствително да се повиши — то това може и трябва да стане и при отделно съществуване на дирекцията като орган на държавата.

Никаква крачка напред в индустриализирането на страната и особено в изграждането на наша тежка индустрия не би била възможна без бързото и най-широко научаване на нашите подпочвени богатства.

Нашата страна е богата с много планински бързотечни реки, които могат да се запирият, да се впрегнат и, вместо да правят шакости, да дават електричество в горните си течения, а долу в равнините да напояват нашите поля. Въпреки толкова голямото съществуване на Дирекцията на водите, нашите реки далеч не са проучени, не са проучени и условията за използване на тези реки. Досегашните проучвания се отнасят само до някои обекти, а останалите са само повърхностно оглеждани. А басейнът на Арда въобще досега не беше иман пред вид.

Нашата страна има също огромни площи гори, богати и ценни материали, а още не е започнало тяхното експлоатиране. Преселите Родопите, и вие ще се убедите. Аз имам възможността да мина през тях, не по пътищата, а направо през непроходимите гори, през август 1943 г., когато трябваше да търся най-краткия път за Асеновград и Пловдив, след като избягах от Битковския концентрационен лагер. Сам се убедих, сам видях как гние прекрасен ценен материал.

У нас има развита някои отрасли на леката индустрия. Но освен всичките им други недостатъци, всички изобретени индустриални материали трябва да се внасят отвън, а преди всичко поради факта, че всички спонзорателни материали за тяхното производство и всички машини и механизми части трябва да се внасят отвън. Рециклирови сурови материали и полуфабрикати могат да бъдат създадени у нас, защото имаме първични материали в изобилие. Но материалният капитал е голям дефицит и големи печалби за бързо забогатяване, без да мисли за системното и хармонично индустриализиране на страната. Така, текстилната индустрия, която днес може да произведе и 20.000 тона целулоза, не е помисляла да създаде целулозна индустрия, тъй като вносът бил „по-евтин“, а у нас има всички възможности за това.

Стъкларската, сапунената, текстилната, бояджийската, порцелановата, емайловата, металообработвателната и всички останали индустрии в по-голяма или по-малка степен имат неопределена нужда от калцирана сода, сода каустик, сода киселина. Един такъв завод, който щеше да удовлетворява нашите нужди, през 1940 г. струваше 80 милиона лева. Не се построи, въпреки че през следващите години само годишният внос на калцирана сода надминаваше тази цифра.

Нашият частен капитал не създаде и фабрика за сярна киселина и син камък, въпреки че това е елементарното производство във всяка средно развита капиталистическа страна. Съществуващите две фабрики за син камък са не повече от работилници.

Машинно-строителната ни индустрия не е в състояние да поддържа или подменя съществуващите машини в различните производствата. Така, модерните шинкови преси в маслодайните фабрики не могат да издържат достатъчно семето, защото частите им се изтриха, а у нас не могат да се подменят сполучливо. Чорапната ни индустрия беше пред спиране, поради липса на игли. Книжната индустрия е в същото положение поради липса на медни сита. Жарбид не добиваме, защото не можем да произвеждаме електроди. Да не говорим за всички тежки машини и мотори в текстилните, книжните, циментовите, стъкларските, кожарските и други фабрики, които след изхабяването им нашата индустрия не е в състояние да подмени. Цялата наша индустрия, железниците, тракторите и други, се нуждаят от минерални масла, без които често машините се развалят, спират, но никой не се е зял с тяхното производство, макар че черноморските въглища са богати със смолисти и други вещества, от които се произвеждат масла, течни горива и други.

Особено място при изграждането на индустрията трябва да даде машинно-строителната ни индустрия. Предстои да бъде преустроена нашата частна и държавна индустрия, за да бъдат използвани най-пълно нейните механизми за производство на най-разнообразни машини и машинни части за транспорта — за

локомотиви, камioni, части за земеделските машини, трактори и цели земеделски машини.

Въглищата се явяват не само главен материал за стопански и енергийни нужди, но и като съществено изходен материал за ценни химически претворби, материали — кокс, течни горива, изкуствени торове и други.

Съществуват обективни условия за създаване на коксови заводи и на такива за течни горива. Остава да се създават организираните, които да преминат към практическо разрешаване на въпроса.

Животна проблема за нашите условия е тази за изкуствените торове. Без тях е немислимо земеделие. Ето защо трябва да започнем изграждането на азотно-торов завод. И в тази насока частният капитал не е пожелал да намери приложението си.

Едновременно с изграждането на азотно-торов завод трябва да върви проучването на въпроса за производството на фосфорни и калиеви торове.

Химическата преработка на дървото, на солта, на пиритите, на въглищата, каквито има в големи количества в нашата страна, трябва да стане първостепенна задача и дейност на нашите специалисти и на нашите стопански организации.

Но индустриализирането на една страна означава построяване на тежка индустрия, както химическа, за каквато споменах, така и металургическа. Без желязо, без въглища и електричество няма индустриализация, няма развито земеделие, няма добре уреден транспорт, а без него е немислим какъвто и да е стопански живот.

Може смело да се каже: ние нямаме металургия. Три леярници, разтапящи старо желязо, две обогатителни инсталации, една за цинков и оловен концентрат, другата за меден концентрат, една инсталация за 800 тона годишно олово — ето всичко, което имаме. Първата и единствена пещ за желязо, получавано от претопяване на желязната руда — истинска черна металургия — завършена в 1946 г., е перникската пещ, разчитана на 5.6 хиляди тона метал годишно, но тя не работи, защото няма електроенергия. Над 300 запазени периметри на няколко места в страната вече се експлоатират, и никой не е помислил за построяване на пещи за топене. Богатите магнитни пясъци в Бургас чакат своите Рен-пещи, а бургаските и особено богатите панагюрски медни руди, с 10—12% чиста мед, чакат инсталации за претопяване. А нуждите са огромни — над 150.000 тона най-разнообразни метали само при сегашния низък уровень на развитие и на потребности. А произвеждаме далеч недостатъчно.

В нашата страна се произвеждат годишно 3½ милиона тона каменни въглища, а сега за нормалния ход на железниците, на индустрията, и то дори не в три сменя, и за отглеждане на големите градове са нужни не по-малко от 4½ милиона тона. А също след две години нуждите ще бъдат много по-големи. Разширяването на перникската, на марийската и някои други териториални центри ще изисква големи допълнителни количества въглища; торовият завод — също. А проектираните нови индустриални предприятия и нови термически електроцентрали?

Въглищната криза е остра. София студува в един момент, когато е доказано, че целият град и Софийското поле лежат над въглища. Тук има няколко малки частни мини, които само човъркат. А има въглища, които не само могат да отопляват София, но и да дават достатъчни количества за изобилие и евтина електрическа енергия. Комичен и същевременно трагичен е фактът, че Хуриловската електроцентрала лежи на въглища, а получава такъв кива от Перник!

Но най-зле сме с електричеството. През 1945 г. сме имали инсталирана мощност 124.000 киловата, от които използваме само 107.000 киловата. Останалите са разход за вътрешни нужди и за далекопроводи. През същото време само приключената мощност е била 310.000 киловата, т. е. три пъти повече. Значи за всички машини и други, които сега са приключили към електроенергията, за да се движат в пълен ход и нормално, е нужна тройно повече енергия. А на всички е известно, че много предприятия индустриални, занаятчийски, електропомпни за напояване и т. н. сега не са приключени. Това е само една малка част от страховитата картина. Ние трябва да строим азотно-торов завод. Той, фигуративно казано, е най-малко наполовина само електричество. Фабрика за сярна киселина, за калцирана сода, за сода каустик и други предприятия също искат голямо количество енергия.

За перникската електропещ, която е вече построена за 5-6 хиляди тона желязо, няма електроенергия. За големите наши водни строежи на Росица и Тополница е нужна най-малко по 1.000 киловата мощност. Селските трудови производствени кооперации искат енергия за своите напоятелни помпи. Няма село, което не се е надигнало да се електрифицира. Съветският памук няма да се изработи до юни, както беше по плана, а най-рано до септември. Една от главните причини е недостигът, честата липса на електрическа енергия. Кажете, има ли никой в нашата нация, който да не иска нов живот страна, който да не иска електричество?

Желязо, каменни въглища, електричество — ето трите деста, които ще прескочим пословичната изостаналост и ще превърнем страната от страна изостанала, примитивно-аграрна, със слаба индустрия, в страна индустриално-аграрна, с тежка индустрия и с модерно кооперативно земеделие.

Има ли нужда да излагам пред вас, г-да народни преставители, изостаналостта и безпомощността на нашето селско стопанство? Тя е ясна като на длан, виждат я всички! В тази област човекът все още е безпомощен. Много малко, крайно малко е успял той да се наложи на природните стихии.

Вземете железниците с истърканите и изпочупени локомотиви, недостатъчно вагони, без резервни части. Вземете автомобилния товарен транспорт. Какви огромни загуби търпят нашето народно

стопанство и нашият народ от липсата на транспорт. Погледнете на фуража, на добитъка, на изхраняването на непроездителното население, на пристанищата, препълнени с материали. Погледнете на горските стопанства и предприятия, препълнени с готов материал, чакащ транспорта. Пътница, пътища и пътища са нужни — железни пътища и шосета. Погледнете на безпътна Добруджа, вижте нашите Родопи, нашите прекрасни гори, където гният и пропадат милиарди по липса на пътища.

Нашата страна е останала, както се казва, сто години назад. След нея по електрификация стои само Албания.

С кадрите ние също така сме зле, но и колкото ги имаме, с тях не умеем да се отнасяме. Недопустимо е един инженер, един техник, един строител на държавна работа, а още повече творческа, строителна, да получава заплатата колкото всеки друг чиновник с приравнен образователен ценз, а значително неколкостранно по-малко от своите колеги на частна практика. Това не бива, това не може, това повече не трябва да продължава. На тях и на работниците ще се опре нашата държава, за да превърне нашата страна в индустриално-аграрна, икономически развита и мощна страна. Инженерно-техническите кадри трябва да получават по-добра заплатата, по-добри условия за живот и за работа, за творчество.

Но от друга страна пред нашите инженери, техници-специалисти, стои една важна задача. Те трябва да се преустроят на нови отечественофронтовски методи, на нов отечественофронтовски стил на работа. Все още не малко търговско има в техните среди. Фашистката грабежническа система отклони много наши специалисти от прякото им предназначение на научни работници-творци и ги направи предприемачи, които правеха своите изследвания и даваха своите заключения не от гледна точка на най-правилно, най-широко и най-бързо завоюване природните богатства, за развитието на народното стопанство, а със сметка как да се получи най-голяма печалба. Инженерите трябва да престанат да бъдат предприемачи. Строежите трябва да приемат все повече и повече обществен характер, и тяхното стопанско-финансово организиране и ръководене да става от стопански организации и предприятия. Нашите инженерно-технически трябва да се възвръщат към тези малко на брой специалисти, които, въпреки всички трудности ни съблазни, останаха докрай на поста си.

Г-да народни представители! За да провеждат по-лесно и безпрепятствено своята политика, германските агенти у нас измислиха и разпространиха теорията, че България е малка страна и ней не й трябва индустрия. А за да подкрепят тази си теория и политика, измислиха, легендата, че нашата страна е бедна откъм природни богатства. Цялата тази теория и политика трябва да бъде най-категорично и безусловно отхвърлена и то не на думи, а на дело. Страната трябва да бъде индустриализирана.

В стопанския план за развитие на народното стопанство, който се работи от Върховния стопански съвет и скоро ще бъдем сезирани с него, предварителен проект от който имам тук пред себе си, се предвиждат редица индустриални предприятия, транспортни строежи, водни строежи, селско-стопански мероприятия и т. н. Така, още през настоящата 1946 г. ще трябва да бъдат довършени и наново започнати редица предприятия. В този план има раздел първи — за редица индустриални предприятия. Ще посоча най-интересните от тях: азотно-торов завод, завод за сярна киселина, завод за калцинирана сода и сода каустик, обогатителна инсталация в Бургас за медните руди, инсталация за производство на течено гориво, няколко дървообработителни инсталации, редица дъскорезници, стоманолепарна, редица винарски изби и т. н.

Вторият раздел е електрификация — за редица нови електроцентрали, разширение на сега съществуващите електроцентрали, доизкарване на редица електромережи и т. н. Тия мероприятия ще бъдат извършени съвместно — от държавата, от държавно-автономни предприятия и от кооперативни организации с участие на широките маси от населението. Необходимите средства ще се вложат от държавата, от държавно-автономните организации и от кооперативни и други организации. На държавата се падат около 42%, на държавно-автономните организации — 38% и на останалите кооперативни и други организации — 20%.

По-важните строежи, в които само държавата ще участва, са азотно-торовият завод, заводът за сярна киселина, проучване на природните богатства, хладилници, строени от Военното министерство, телефонна и телеграфна мрежа, язовири, диги, корекции на реки, поуплук на камиони и други превозни средства. И най-много средства ще трябва да доизкараме на старите шосета и за строеж на нови. Почти половината средства ще бъдат дадени от държавата.

По-важните строежи, в които ще участват държавно-автономните организации — железниците, мини „Перник“ и Българска земеделска и кооперативна банка — са: фабрика за кокс, винарски изби, корабостроителници, кейови стени и др.

В областта на електропроизводството стои въпросът за двете големи електроцентрали, за новата централа на мини „Перник“, за разширяването, почти удвояването на Маришката централа, за поставка на локомотиви, вагони, резервни части за тях, кораби и т. н.

И най-сетне — постройка на нови железопътни линии. За доизкара на локомотиви, вагони и резервни части ще отидат 30% от всички средства. За нови железопътни линии — 27%, за електрификация и язовири — 23%.

Г-да народни представители! Ние трябва да реализираме двегодишния план за електрификация, ако искаме да избегнем огромната угроза да поставим в безизходно кризисно положение всички отрасли на нашето народно стопанство. Електричеството все повече става основен фактор за нормалната работа и на индустрия, и на занаятчийско производство и на селско стопанство. Провеждането на план за електрификацията малка като неизбежна,

неотложна и историческа необходимост. Само така ще преодолеем огромната, превръщаща се в национална опасност, икономическа изостаналост на нашата страна. Това е икономическият смисъл и същност на отечественофронтовската ера. Досега средствата — капиталите и народните спестявания — бяха насочвани главно към търговски спекулативни сделки. В промишлеността, в стопанството, в селско-стопанското развитие те почти не отиваха. Нашата банкова кредитна система също така нататък беше насочена. Нужен е коренен поврат.

По-рано в стопанския живот вземаха участие само или главно една шепа монополисти, спекуланти, експортири, едри капиталисти.

Едно по-чувствително и по-широко участие на масите, на работниците, занаятчийските и селските маси със своя организирания труд и средства, което може да става най-успешно чрез кооперациите, беше отрицано. Против него се правеха всички възможни препятствия. Днес Отечественият фронт застава на други позиции. Само с най-пълната мобилизация на народните маси, на техния труд, средства и ентузиазъм е възможно осъществяването на такава широка програма. Само така може да се осигури провеждането на този скок, преодоляването на огромната изостаналост в нашето развитие.

Икономическата същност на народното въстание на 9 септември, на новата отечественофронтовска ера е именно тази — да се преодолее със смели мероприятия и в най-бърз темп икономическата изостаналост, да се индустриализира, електрифицира страната, да се модернизира земеделието, да се превърне страната от изостанала аграрна страна, страна на прости орачи и овчари, в мощна, с високо развита производителност на труда индустриално-аграрна страна. Затова именно, защото такива задачи се поставят на нашето правителство, за пръв път в своята история България има власт действително национална, действително патриотична и прогресивна. И в светлината на тези решаващи задачи и огромния усилия и жертви за осъществяване на това развитие, за осигуряване в минимален срок максималното развитие на страната, в светлината, казвам, на тези най-светли и най-благородни задачи и усилия на работническата класа, на трудещото се селячество, на занаятчийството, съюзът на които е гръбнакът на Отечествения фронт и на прогреса в страната, подкрепени от народната прогресивна интелигенция, колко жалки и колко престъпни и предизвикателни са клеветите и саботажите на реакционери около зеленото „Знаме“, „Свободния народ“ и техния събрат — че много Муханово-Гиргиково „Знаме“.

Г-да народни представители! Бюджетът на държавата е най-важният и всеобемаш фактор в целокупната политика на държавата. С бюджета на държавата се дават и осигуряват основните насоки на целокупната политика на държавата: външна, вътрешна, стопанска и културна.

Но бюджетът за 1946 г. трябва да направи сериозен завой в сравнение с минали години. Той трябва да стане оръжие за осъществяване на стопанските и културните мероприятия, да създава условия и възможности за широките народни маси да творят чрез своите общини, кооперации, синдикати и т. н. Предложеният в Народното събрание от правителството бюджетпроект, разбира се, е един отечественофронтовски бюджетпроект. Изразходваните средства ще отиват за укрепване на отечественофронтовската държава. Той ще укрепи още повече демократическия народен режим в страната. В него има и известни елементи на творчество и строителство. Но трябва да се признае, че това не е достатъчно.

Един от основните характерни елементи в приходния бюджет за 1946 г. — нов елемент — са предвидените близо един и половина милиарда лева чисти доходи от стопанската дейност на държавните предприятия. Трябва да се сложи край на досегашното бюрократическо уреждане и производство в държавните стопански предприятия; земеделски, горски, индустриални, транспортни и др. Никаква рационализация, никакво повишение на производителността на труда, никакви икономии в разходване на материали и средства и никаква сметка и отчетност са невъзможни, когато от ръководителя и от работника не се иска отчет и сметка, когато не е определено колко трябва да изработят на ден, в неделя, в месец, каква трябва да бъде себестойността на произведеното, когато не се заплаща усърдието, не се наказва и не се обръща от друга страна внимание на лентийството, неантисервизността и липсата всякаква организираност, всяка сметка и отчетност. Една работа можеш да я свършиш за ден, а можеш и за два дена, и за пет. Никой от тебе не иска нищо. Ти знаеш, че колкото малко и да изработиш, заплатата ти е осигурена; ти си чиновник щатен, с определена заплатата, и колкото и много да произведеш, заплатата ти не може да бъде по-голяма. Министър Чолаков събщи, че у нас има влизачи досега в бюджета 1.502 държавни стопанства и предприятия. Те всички, или по-голямата част, трябва да излизат от бюджета, и от приходния и от разходния бюджет, и само чистата им печалба трябва да бъде записана в приход на държавата.

Във Върховния стопански съвет вече е готов законопроект за уредбата на тези държавни предприятия на принципа на самозадържката. Той час по-скоро трябва да се внесе в Народното събрание и стане закон.

Устройвайки тези предприятия на принципа на стопанската сметка, на рентабилитета и тяхната работа на принципа на средната производителна норма и заплащане наднорменото производство, те ще разгърнат широка рационализация, най-пълно използване механизмите и ще тръгнат по пътя на систематическото увеличаване производителността на труда, икономите и повестиване техните произведения. Така ще се сложи край на разграбванията и разхищенията, които сега там се вършат.

Мене не ми е известно дали в тази цифра 1.502 влизат селските стопанства и индустриални и други предприятия, конфискувани от Народния съд, както и германските предприятия, които все някакво отношение ще имат към нашата държава. Това е важно, защото те не са малък брой.

Прокарването на икономическо развитие ще доведе до още по-голямо участие на държавата в стопанския живот. Не малка част от предвижданите нови индустриални, минни, електропроизводителни, напонтелни, земеделски и горски предприятия ще бъдат чисто държавни, или държавата ще бъде първи и основен участник в тях. Ето защо много навременно е обособяването на държавните предприятия за самоиздръжка. Все повече и повече, година след година, бюджетът на нашата държава трябва да придобива друг, производителен, творчески облик и характер. Такава е политиката на Отечествения фронт, такава е волята на народа.

Въпреки някои намаления в някои косвени данъци, с въвеждане на прогресивно-подоходния данък, с по-голямото облагане на луксозни стоки, а при нужда и на някои такива не от първа необходимост и с правилно оценяване на някои източници в нашия приходен бюджет може да се изкарат известни добавъчни средства. Миналата година например бандеролът върху цигарите, консумирани вътре в страната, даде 9.900.000.000 лв. приход. Значителна част от мобилизираните във войската, които тогава пушеха безакцизни цигари, днес ще купуват акцизни. Ако се осигурят редовно бобини за тютюновата индустрия, ние можем спокойно да очакваме значително повече постъпления от предвидените 8 милиарда лева. Миналата година са постъпили от износни мита 521.000.000 лв. Нищо не обяснява предвиждането за тази година само 200.000.000 лв., като се знае, че тазгодишният износ ще бъде по-голям. Могат да бъдат посочени и редица други пера, които ще дадат повече постъпления от предвидените.

Разходният бюджет от друга страна, също така е илюстрация на целокупната политика на държавата. Въпреки че с предложение проект Министерството на финансите се е старало да степелува нуждите, изхождайки от програмата и политиката на Отечествения фронт, от стоящите през 1946 г. конкретни задачи, и макар и да има застъпени някои елементи на икономии и творчество, все пак в това отношение има много да се желае.

По наша оценка, за сметка на още известна икономия в Министерството на войната, както и вътрешна реорганизация и сгрупирване на службите в редица още министерства, следва да се увеличат кредитът за Министерството на земеделието поне с още 500 милиона лева, за Просветата също най-малко с 500 милиона, за Народното здраве поне с 300 милиона лева, а малко да се увеличат кредитът за Дирекцията на статистиката, отчасти за Правосъдието във връзка с прилагане закона за конфискацията и този за поземлената реформа. Тези допълнителни разходи ще се покрият от указаните вече допълнителни постъпления в повече от предвидените в проекта.

Като основна нишка през целия бюджет трябва да преминат един строг режим на икономии — икономии в заплати, в допълнителни възнаграждения и веществени разходи.

Първо, една правителствена комисия при Върховния стопански съвет трябва да се заложи и проучи целия държавен апарат, за да открие и премахне всички и всякакви повторения, преплитания на служби и всички излишни служби и хора. Общеизвестно е, че в много ведомства апаратът е раздут, служащите работят само по 3-4 часа, няма оплътнен работен ден, затова и работата се спъва и не върви. Това е работа, разбира се, по-продължителна. Но засега поне най-фрапиращите случаи в това отношение трябва да бъдат отстранени с бюджета. Такива например случаи на повторения и преплитания има между Дирекцията на вътрешната търговия и Дирекцията на снабдяването и разпределението, които могат да се слеят, да съкратят персонала и обединят работата, особено след като индустрията се отдели отделно в дирекция, а цените излязат от Министерството на търговията. Такива повторения има между Дирекцията на снабдяването и едноименната такава при Министерството на земеделието, между външната търговия и Външното министерство — тъй наречената Стопанска дирекция; между Външното министерство и Министерството на информацията. Също така в Министерството на търговията има известно преплитане по въпроса за разпределението между Отдела за индустриално производство и самата Дирекция на разпределението, а редица служби в редица министерства се повтарят със съответни такива служби в Министерството на благоустройството и т. н.

Такива сходни и повтарящи се служби могат да се видят и вътре в отделни министерства и дирекции. Отделът за цените засега със сегашния му щат трябва да се оформи като единен и единствен институт за цени и ценова политика при Министерския съвет, респ. при Върховния стопански съвет, защото ценовата политика се отнася до всичките отрасли на народното стопанство. (Ръкоплекания) Може в разните стопански министерства да има по една малка служба от по двама-трима души, изучаваща производствените условия за съответните произвеждани от тях продукти, сведения за които представя на ценовия институт.

Освен това налага се в редица ведомства децентрализация на службите, като се свият службите в центъра, за да се дадат повече средства и кадри — специалисти по места за производствена и културна дейност, повече агрономи, ветеринари, скотовъди, лесовъди, повече инженери, техници, лекари по места. (Ръкоплекания) Там има огромна нужда от тях. Редица второстепенни служби могат да се изпъльзват от хора с обикновено средно или с обикновено висше образование, каквито има в нашата страна.

Г-да народни представители! Ролята на държавата в стопанския живот, в стопанското развитие на страната все повече и повече ще расте. В своята декларация от октомври м. г. нашата партия по този повод заяви следното, което аз искам тук пред вас да подчертая: „Българската работническа партия (комунисти) счита за главна и основна задача на правителството на Отечествения фронт днес да облекчи и ускори всеобщото стопанско разви-

тие на България, така щото във възможно най-кратък срок тя да се превърне в една модерна индустриална и земеделска цветуща страна. Чрез създаването на модерна индустрия и модернизиране на земеделието съобразно с условията на страната и способността на народа трябва да се пресече всяка възможност, щото България да изпадне в бъдеще в колониална зависимост от икономически силните държави, както беше случаят с фашисткия режим, когато България беше превърната в германска колония.

В същото време Българската работническа партия (комунисти) е проникната от убеждението, че при съвременните условия индустриализирането и процъфтяването на страната не може да бъде обезпечено и постигнато във възможно най-кратък срок без намесата, ръководството и контрола на държавата. Държавата трябва да участва непосредствено в стопанството, било самостоятелно, било като привлече частните банки, индустриалните дружества и кооперативните сдружения и създаде смесени дружества, било като влезе в стопанско сътрудничество с напредналите приятелски на България държави, стига само да не се накърнява нашата независимост и държавен суверенитет. С въвеждане на планова начало в стопанския живот се цели да се използват най-рационално и пестеливо народният труд и народните богатства и да се премахне бичът на безработицата, като се ограничат анархичността, разточителността и неоложната конкуренция. Без планоност и предвидливост днес не е възможен сериозен стопански и обществен напредък в никоя страна.

Тези възгледи на нашата партия все повече и повече се потвърждават от живота. Такива широки стопански строителства, за които преди малко говорих, не могат да се осигурят без участие на държавата. Разширяване на държавния, общинския и кооперативния сектор е абсолютно необходимо условие за икономическия прогрес на нашата страна. Само планоовото провеждане на тези големи линии на стопанското изграждане може да бъде гаранция за успеха на това строителство.

Не би било безинтересно в тази връзка да се спра на някои, по моему, неверни и погрешни разбирания, намерили място дори в някои отечественофронтовски среди. Отечественият фронт се състои от пет демократически партии, сред които по някои отделни въпроси могат да се явят, и неизбежно ще се явят, различия. Важно е, различията да бъдат уяснявани и изглаждани. Критиката, творческата, дружеската, отечественофронтowska критика е важен, съществен метод в нашия обществен живот. В случая става дума за пътищата на индустриализирането и въобще на икономическото развитие на нашата страна. В последните месеци на миналата година г-н К. Ст. — инициали — излезе във в „Изгрев“ с цяла серия статии по стопанската декларация на нашата партия и въобще по стопанското развитие на страната.

Според К. Ст., „индустриалната калкулация трябва да бъде такава, че да дава печалба, която да позволява натрупване на капитал, т. е. едновременно забогатяване на индустриалеца и позволяване на индустриалното предприятие да се развива и нараства“. Такава калкулация „ще даде възможност да се разширяват старите и да се строят нови фабрики, да се възстановяват стопанските оборотни капитали на предприятията, да се предприемат социални мероприятия“ и т. н. — Така пише К. Ст. — Ако обаче трябва чрез много печалби да се набавят в кратък срок нужните оборотни капитали, ще трябва печалбите да се удесоторят.

„Ето защо — продължава авторът — необходимо е да се постави грижата „никой да не забогатява бързо“, ако искаме нашата сега съществуваща индустрия, която е поставена на частно-стопански начала, да се развива в един относително кратък срок в много по-големи размери, отколкото е развита досега.“

И по-нататък: „Ако се счете за полезно индустрията да нараства бързо, . . . ще е също толкова полезно за страната да има бързо забогатяване на нейните притежатели. Ако се счете, че страната няма нужда от такъв развой, тогава би могло да се приеме, че няма нужда от подобна индустрия и от бързо забогатяване.“

Какво означава всичко това, г-да народни представители? Първо, отождествява се частната индустрия с индустрията въобще у нас. Забравя се, че има и държавна, общинска и кооперативна индустрия. Забравя се, че в икономическия живот на нашата страна държавата като стопанин има не по-малки, а значително по-големи позиции от частно-капиталистическия сектор. Такъв особено важен сектор, какъвто е железопътният, основният нерв на целокупния стопански живот, е в ръцете на държавата. Банковата и кредитната система в страната са в основата си държавни. Каменните въглища и електрификацията, основата на всяко индустриално и въобще стопанско развитие, са в ръцете на обществени сектори най-малко с 85%. Повече от 70—80% от търговията с земеделски произведения е в Храноизноса, т. е. в държавата. Ето солидната основа, върху която може да се разгърне едно голямо обществено индустриално строителство.

И ако до 9 септември тази икономическа основа не се е чувствувала като самостоятелна сила, то е било, защото държавният апарат беше обсебен от един тънък слой едри капиталисти експортъри и спекуланти-монополисти, които използваха само за себе си, за свои частни и групови интереси всички тези държавни предприятия и капитали.

Второ, изпуска се в тази връзка из пред вид, че съществуващите сега частни предприятия не са единственият път за индустриализирането на страната. Ето защо не само преследено, но и смело е заплашването, че ако на частните индустриални предприятия не се осигурят големи печалби и ако не се позволи по-нататъшно бързо забогатяване на индустриалците, с което за няколко само години да удвоят капиталите си, ще останем без индустрия, ще замръзнем на сегашния си исторически етап.

Трето, искането за големи печалби при тези условия и за бързо забогатяване на отделни частни капиталисти е едно, меко казано, неуместно отношение към народа, към работни-

дребни занаятчий и широкото море от селяни, които не искат бързо да забогатяват, които не мечтаят дори за богатства, които искат само едно: да не се експлоатират техният труд така без-божно, да им се създадат условия да разгърнат своя труд, за да творят, да повдигнат икономическата мощ на своята родина, да създадат своя обществена индустрия. Те искат плодотворите на техния труд да останат за тях, за тяхната собствена народна демократична държава. (Ръкоплескания)

Ако се налага, народът да понесе още и още жертви, да търпи високи индустриални цени, да създава големи печалби, които да бъдат фондът за индустриализиране на страната, то защо това той да не прави за полза на своята държавна и общинска индустрия, а кооператорите — за своята кооперативна индустрия?

Освен това, има една неяснота и по характера на икономическия строй днес. В днешния строй се запазва частната собственост и частната инициатива, в това число и капиталистическата частна собственост и инициатива. Но това съвсем не означава, че отечественофронтовският икономически строй е чисто и просто само частно-собственически. И фашистският строй беше частно-собственически.

„При частно-стопанския строй обаче — се казва в поменатата статия на К. Ст. — е невъзможно индустриалните предприятия да растат, процъфтяват и да догонват тия от напредналите страни, без съответно на техния растеж да расте богатството и на собственостите им. Обратното би било абсурд. Единственият изход, който би бил от полза, както за народното стопанство, така и за общия възход на страната, е да се признае очевидната истина, че е невъзможно при частно-стопанския строй да имаме голяма индустрия и въобще голямо развитие на индустрията, без нейните собственици да забогатяват.“

Казах, и фашистският строй беше частно-собственически. Но след 9 септември стана някаква промяна, и не аз искам да напомня, за да не се забравя. У нас държавата стана отечественофронтовска. В основата на това лежи съюзът между работниците и селяните, подпомогнат от народната прогресивна интелигенция. Този съюз държи вече в свои ръце държавния апарат и държавните, общинските и кооперативните предприятия и стопански организации. Те положиха основата на мощен обществено-стопански сектор в икономическия ни строй, те го развиват, разширяват и искат да го развият и разширяват. Единството на този обществено-стопански сектор с частно-стопанския такъв при ръководната роля на първия — ето отечественофронтовският икономически строй. Само такава съчетание, само такава обществено-икономическа сила може да осигури провеждане в живота бързото и планово превръщане на България в индустриално-аграрна страна с модерно земеделие.

В такъв ред на мисли, отричането на плана, на плановете развитие — разбира се, план при нашите отечественофронтовски условия — е в противоречие с основните линии и пътища на икономическото развитие у нас. Всеки отечественофронтовец по тези основни въпроси на стопанската политика трябва да бъде наясно.

Г-да народни представители! 9 септември дойде, за да ликвидира с частните монополи, с недопустимото положение: държавният апарат и държавните стопански организации да се използват от тези частни монополи против интересите на народа и във вреда на развитието на националната икономика. Но, отменяйки частните монополи, отечественофронтовската власт не възстановява либерализма в нашата страна, защото либерализмът, пътят, неограничена свобода на частния капитал да действа, както измисли за добре, скоро пак ще доведе до частния монополизъм. А това е път, който минава през непоносимата експлоатация и страданията на милионите трудещи се, към възвръщане на проклетото фашистско минало.

Индустриализирането, в това число и разширението и сравнително много по-голямото развитие и на леката индустрия, което е наложително, не е възможно без електрифициране на страната, без разширение експлоатацията на каменноугледните мини и тяхното модернизиране, без индустрия за резервни части, за спомогателни материали. Това изисква в един къс период да се внесат много материали, инсталации и машини отвън. Освен срещу селски продукти, те могат да се внесат и срещу продуктите на нашите гори. Също това изисква бързо и рационално трансформиране съществуващата индустрия за преработка на земеделски произведения и изграждане на цяла система от нови такива предприятия. Индустриализирането на страната и въздигането на земеделието са немислими без изграждане на тежка индустрия. Може ли всичко това да слава по пътя на либерализма, на частните разбирания и интереси на отделните капиталисти или дори на отделните кооперации? Разбира се, не. Това е възможно само под единния, добре обмислен, разумен държавен стопански план. А той може да се осъществи само с непосредственото икономическо участие на държавата, а също така участието на държавата като ръководител на цялото икономическо строителство и развитие.

Все по-голямо и по-голямо участие на новата отечественофронтовска държава в стопанския живот, като непосредствен стопанин и като контролор и ръководител на по-нататъшното икономическо развитие на страната — ето новото, ето отечественофронтовското.

Аз не бих се спирал на тия иначе теоретически въпроси, ако те нямаха съвсем конкретно и съвсем непосредствено отношение към бюджета на държавата. Става дума за това, какво място в бюджета на държавата трябва да бъде отделено за стопанските начинания и мероприятия на държавата, като стопанин.

Ние не сме против частната инициатива и предприемчивост, но народът трябва да живее, той иска до дъно да използва и оползотвори своите ресурси, своите природни богатства, да раз-

вие своята икономика. Той не може да чака сто години на стихията и на кефа на частния капитал. Затова именно той закова държавната власт, за да твори чрез нея, и след политическата свобода, постепенно чрез упорит труд и строителство, да завоева и икономическата свобода.

Ние не сме против частната инициатива. Тя има натрупан огромен организаторски стопански опит. Той трябва да бъде въпрегнат и използван до дъно. В това отношение на частната инициатива, на тези, които честно, без задни намерения желаят да приобщат своя опит, организаторски талант и средства към усилията на отечественофронтовската държава и на народа за икономически прогрес в нашата родина, на тях трябва да се оказва най-пълна подкрепа и съдействие. Никой не може да бъде против това да се дадат възможности на индустриалците да поддържат, да рационализират и разширяват своите предприятия, но това те трябва да постигнат не по пътя на високите цени и на високите норми на печалбата, а по пътя на рационализацията, на най-пълното използване на механизмите, на повишение производителността на труда и масовизиране на производството, по пътя на още по-пълно въпрягане на инженерно-техническите кадри за разрешаване на всички тия задачи. Така, с масово и евтино производство, ще може да се увеличат и доходите на индустриалците. Те трябва да бъдат убедени, че под ръководството на отечественофронтовската власт, изпълнявайки нейните стопански планове и мероприятия, те ще развият още повече своите индустриални предприятия и сами ще бъдат доволни, че допринасят за икономическото развитие на България и за благоденствието на целия народ.

Но никаква илюзия не бива да си прави никой, че частната инициатива може да бъде основният фактор, основният дот за разрешаване поставените задачи. Само общите усилия на тияте или четирите основни форми, инициативи и фактори — на държавата, на общините, на кооперациите и на частните стопански предприятия, могат да решат задачата. Но ръководеща, все по-преобладаваща в това съчетание трябва да бъде и ще бъде обществено-народната инициатива.

Ние имаме толкова десетилетия преобладаващо, доминиращо, господстващо положение на частния капитал при системата на либерализма. Какво успя той? Защо бяха изоставени изучаванията и разработването на най-разнообразните и ценни природни богатства? Защо изостана индустрията, електропроизводството? А частните мини — вижте положението им днес! Защо е в такова безрадостно положение селското стопанство, експлоатацията на горите, на водите и т. н.?

И наистина, кой би могъл да се заеме да построи азотноторния завод, пещи за претопяване на желязо; кой може да работи и осигури експлоатацията на горите — цяла мрежа горски пътища, големи машини, въжени линии и др.? Кой може да проведе широкия план за водни строежи и електростроителство, ако не се заеме с тях държавата, привличайки към това и всички останали стопански фактори?

Няколко думи, г-да народни представители, за селското стопанство. При създаването се исторически, икономически и политически условия има само един път за прогрес — кооперативното обработване на земята. Има ли друг път? Покажете го.

Използуване почвения състав и климатическите условия и при способване производството към тях, е необходимо мероприятие или система от мероприятия. Но да се счита, че по този път ще се даде простор на производителните сили, е най-малко наивно.

Само напояването и електрифицирането на селското стопанство, на дребните и раздробените стопанства, без работен добитък, няма да ги изведе от кризата, в която се намират. Със зеленчуково производство може да се занимава незначителен процент от селското население. А останалите дребни стопанства с 10—15—20 декара земя — а такива у нас са били в 1934 г. 240.000, а днес са значително повече — не може да поддържат работен добитък. Те нямат за него паша, а зиме нямат сено и върхове фураж. Едно дребно стопанство с интензивни индустриално-технически култури не може да сее достатъчно зърнен фураж. То няма площ за него. Такова дребно стопанство не може да развива никакво продуктивно скотовъдство. Оборското интензивно скотовъдство е невъзможно при такива дребни стопанства.

Според общото статистическо проброяване на 31 декември 1934 г. в групата стопанства с до 50 декара земя в селата е имало 135.956 стопанства без собствен работен добитък, което съставлява 29.6% от всички стопанства от тази група. Обаче и онези стопанства, които имат само по една глава вол или крава, или бивол, или биволица, са фактически бездобитъчни стопанства, защото с един вол или с една крава не може да се върши каквато и да е земеделска работа. Такива са били 6.9% от стопанствата. Или общо 36.5% от стопанствата с до 50 декара стопанисвана земя са нямали работен добитък.

Йордан Пекарев (з): Това е вярно.

Петко Кунин (к): Ако вземем анкетата, за която спомена министър Чолаков, ще видим: в групата до 20 декара такива стопанства без работен добитък са били 63.5%; стопанствата с по 20—30 декара земя достигат до 31.2% и стопанствата от 30 до 50 декара са били 28%.

Как може при такива условия да се твърди, че големите маси, неизползувани или не напълно използвани човешки труд на селото, ще намери в тези дребни стопанства пълното свое приложение? Преди всичко напояването и електрификацията на земеделието е един продължителен процес. Те не могат да бъдат осъществени без участието на селските маси. А това участие трябва да бъде обединено. В тези стопанства не е по силите на отделни дребни стопанства да въведе машината, не може да се ползува от съве-

тите на агронома, не може да въведе нито многополието, нито сентбооборота. Химическите торове са и ще бъдат недостъпни за тези дребни съществуваания.

Нека разгледаме въпроса от трета страна. В нашата страна има редаща стопанства и с по 25—30 до 40 декара, които не са бедни стопанства. Но, пита се, какъв процент съставляват те от всички стопанства с по толкова декари? Разбира се, нищожен процент. Засадени 25—30—40 декара с лозя, със зеленчукови градини, с тютюни или нещо подобно, не е едно обикновено земеделско стопанство. В такива стопанства са вложени много капитал, а и за обработката им, за прибиране на реколтата им, са нужни, преди всичко, като основа, чужд наеман труд и значителен оборотен капитал, а особено това важи за стопанства под вода и такива, употребяващи електричество в самото производство. Това при нашите условия са типично капиталистически стопанства.

Могат ли широките земеделски маси в своята огромна маса, в своето болшинство да станат такива крепки, силни, еднородни капиталистически стопанства?

Йордан Пекарев (з): Не.

Петко Кунин (к): Разбира се, не. Това е една опасна илюзия. За илюстрация да вземем с. Перущица по данните на същата тази анкета през 1934 г. Село Перущица е типично лозарско, овощарско и тютюнопроизводително село, т. е. такова трансформирано и интензифицирано село, за което ни говори тук г-н министър Чолаков. То свободно може да се вземе като огледало на целия лозарски район в Пловдивска околия, в който се заключават около 15—20 такива интензифицирани села. Пазарността на стопанствата в с. Перущица е пълна, така пълна, както при условията на нашето изостанало стопанство може да бъде.

Трайните насаждения, които най-добре характеризират стопанското положение там, се разпределят така: стопанства, имащи от 1 до 10 декара трайни насаждения, т. е. дребни съществуваания, са съставлявали в с. Перущица 52.5%; стопанства, имащи от 10 до 20 декара трайни насаждения, или приблизително при тамошните условия средни съществуваания, са били 40.2%, а стопанства по-едри, именно такива, които може да се каже, че с аразрешили за себе си проблема за препитаешето и лризата, от 20 декара нагоре — съставляват само 7.3%.

Освен тях в селото има типично работнически домакинства 88 с 150 члена, от тях 98 работоспособни, от които 92 работят вля от домакинството под наем. Други полуроботнически семейства, т. е. такива, които редовно дават по един или повече от работоспособните си членове за наемна работа, вля от техните стопанства и домакинства, са били 121 домакинства или 14.4% от всички домакинства в селото.

Ето типичната трансформация с напоятелни помпи, с електричество: 52.5% дребни безпомощни стопанства, макар с интензивни култури, плюс това още нови 27.1% пролетаризирани и полупролетаризирани домакинства. Прехвалената трансформация, интензификация и напояване с електрически помпи и, от друга страна, при това в села с завидна култура, доведе до 70.5% дребни безпомощни селски стопанства.

Г-н министър Чолаков миналата година в броеве 49, 50 и 51 на в. „Изгрев“ излезе с обширна статия по основните стопански въпроси на деня, и не само на деня. В нея той даде перспективи на развитието. Там е дадена следната характеристика на селското стопанство и на пътищата за неговото развитие: „Обстоятелството — казва той — че кръгло 70% от населението в страната е заето с земеделско производство и че почти целият ни износ идва от земеделието, поставя на преден план грижите за селското стопанство; особено като се има пред вид вътрешното му противоречие, че ние сме страната с най-голям брой излишно селско стопанско трудово население. При сегашните обществено-производствени условия налага се не толкова едно разпределение на посегашната собственост между дребните и маломощните стопани, както беше след миналата война, когато господствуваха частно-стопанските и индивидуалистичните настроения, а се предпоставя въвеждането на едно общо кооперативно обработване на големите комплексни земи. Само по такъв начин ще се даде възможност за машинизиране на земеделието ни, за да стане то по-плодовито и по-евтино в сравнение с чуждата конкуренция. Рабира се, че следва да се обърне сериозно внимание и върху идеята за трансформиране на земеделието ни към по-доходни и по-рационално използващи земята и труда култури.“ Това беше писано приблизително преди една година.

В сегашното си изложение пред Парламента г-н министър Чолаков не спомена нищо за кооперативното стопанисване. Той се изговаря само на трансформацията. Напояването и електрификацията на дребните и издребняващи селски стопанства, като единствен и генерален път за развитието и прогреса. Имаме ли работа с някаква еволюция във възгледите или с недоразумение? На знамето на Отечествения фронт с ярки букви блести „кооперативно обработване на земята“. Това е програмата. Това е неизбежната и неотложна историческа необходимост, малко и това да е процес продължителен, макар че още за не малко време основната фигура в много села ще бъде отделният еднороден стопанин.

Раздробеността е едно от най-големите препятствия за развитието на производителните сили в селското стопанство. Уедряването на стопанствата, тяхното машинизиране, снабдяването им с модерни напоятелни инсталации и електрифициране в тях на производствените процеси, теоретически са мислими и по пътя на частния просперитет. Това е процесът на изникване на все по-крупни и по-мощни икономически, по-едри по площ частни стопанства, които да обхвалят в себе си основната част от земята и от производството, като земята се събере от много ръце в до-

малко ръце и стопанства. Това е пътят на капиталистическото развитие. За нашите български условия обаче такъв един процес води към масово обезземляване и пролетаризиране на огромното болшинство на селяните-производители. Той може да бъде извършен само чрез обедняването и стократно увеличаване експлоатацията; той минава през мъжките и безкрайните страдания и изграждане на селските народни маси. Това е един много продължителен и крайно мъчителен процес.

При създаването се обаче исторически, икономически и политически условия, този път става не само исторически регресивен и социално вреден, но и нереален, на дело невъзможен.

Само кооперативното обединение на стопанските производствени дейности на широките маси селски производители може да уедри стопанствата, да ги машинизира и модернизира. Само това може да осигури прилагане най-пълно достигнатия на селско-стопанската наука — правилни, научни сентбообороти, много-полне, торене и т. н. Това може също да даде обзавеждане на всички допълнителни отрасли на земеделието и на продуктивното скотовъдство, т. е. всички преимущества на едрото модерно стопанство. Единствено това може да увеличи производителността на труда, да вложи и влага все повече средства, да приложи най-пълно и интензивно труда на тези широки селски маси, които си в скрита безработица.

Участието на държавата и тук трябва да стане мощен фактор за осъществяване на този план, на този път, на тази линия на развитие. Непосредственото участие на държавата в лицето на стопански земеделски, скотовъдни, горски и други държавни стопанства и предприятия, може да даде прекрасен пример за това, как трябва да се организират едри обществени земеделски стопанства. Изваждането на тези предприятия извън държавния бюджет, на самоиздръжка, ще им позволи да разгънат голяма, активна стопанска дейност, да увеличат производителността на труда, да намалят разходите и предпазят тези държавни предприятия от разхищение и разграбване, което под път и над път става сега, и само тогава те ще могат да станат пример за кооперативни стопанства.

Участието на държавата обаче ще става все повече по други основни, генерални пътища, т. е. с подпомагане и даване правилна насока на земеделските производствени кооперации. Участието на държавата в образуване на блоковете на машинно-тракторни станции и машинно-тракторни работилници, в изграждане на скотовъдни отдели при държавните и кооперативните горски стопанства и предприятия, участие в разни други общи обединения със селските производители маси и техните кооперации — ето основният път на държавното участие и държавното ръководство в набелязаното развитие на нашето селско-стопанство.

От всичко това, г-да народни представители, аз искам да направя един основен извод. Държавата още през текущата 1946 г. ще трябва да се залови с широка строителна стопанска дейност, било като самостоятелен стопанин в подготовката и изграждането на самостоятелни предприятия, било като съучастник в общи предприятия, заедно с други държавно-автономни, с общински, с кооперативни и на места с частни организации и предприятия.

Държавата следователно трябва да намери допълнителни финансови средства. Касае се за тази част от необходимите средства, с които държавата трябва да участва. Банковата система ще трябва така да преустрои своята дейност, че да се превърне в един от основните, мощни фактори за стопанското изграждане на страната. Както кооперациите и частните стопани, така и държавата широко ще си служи с такива дългосрочни кредити. Но все пак това са средства на банката. Ето защо ежегодно държавата, увеличавайки приходите си от новите предприятия, ще може и ще трябва да отдели от своите приходи за участие в новостроежи и за погасяване на отпускатите се от банките дългосрочни кредити.

Аз дадох няколко данни от приготовления в общи черти от Върховния стопански съвет стопански план. В най-близки дни този план ще бъде окончателно оточнен. Това е общ стопански план за най-важните и най-големи стопански строителства и капитални инвестиционни мероприятия, произведени не само от държавата, но и от всички стопански организации и предприятия. За осъществяването на този стопански план е изработен и се оточнява и съответният финансов план-бюджет. По цитирания преди малко план, в който конкретно са набелязани всички големи от национална важност и мащаб предприятия, сроковете за довършване на тези предприятия и строежи са различни, а и методът на съставянето им е различен. Тук на Върховния стопански съвет предстои да приведе данните за всички предприятия към една система. Така например за постройка на нови железопътни линии са показани само работите, които ще се извършат през 1946 г., и следователно са посочени необходимите само за 1946 г. суми. А би следвало, освен това и преди това, да се покаже срокът на строеж на всяка линия, общият обем на строежа, общата необходима сума и тогава да се даде отделно това, което ще се строи само през текущата година.

В строителството по плана ще бъдат ангажирани освен държавата, както казах, още и държавно-автономните предприятия: железници, мина „Перник“, Земеделската банка, всички кооперативни организации, самото население и пр. и пр.

От определената за държавата сума, предвидени са в предположените бюджети на държавата само 4.900.000.000 лв. Следователно остава за държавата да намери други допълнителни средства за осъществяване на целия план.

Г-да народни представители! Както виждате, нашата страна тръгва по един нов път — пътя на едно организирано, отчасти планово икономическо изграждане на нашата страна.

Трябва да се състави такъв един общ план за стопански инвестиции и мероприятия със съответен финансов план-бюджет. Този

план-бюджет трябва да бъде внесен тук в Народното събрание, да бъде обсъден и приет и предаден на наше народно правителство за директивна и изпълнителна. (Ръкоплескания)

Тук ще бъдат включени и тези останали нести обикновени бюджет необходими суми. За тази именно сума, която не се отнася до издръжка на държавния апарат, а до строителство, до творчество, до това ново, което Отечествоният фронт внесе и което донесоха завоеванията на 9 септември, трябва да се изгради един специален държавен бюджет, творчески строителен бюджет.

Създаване и гласуване от Народното събрание еднотакъв специален строителен бюджет за средствата, с които държавата ще участва в осъществяването на този план, на предизиката за 1946 г. част от този план — е едно от най-съществени отечественофронтовски мероприятия.

Една скоба по един друг въпрос, който косвено се отнася до въпроса, който току-що разглеждах. Правилната оценка на нашия национален доход е от особена важност, защото той решава, докъде могат да се простират нашите възможности за строителство.

Правят странно впечатление някои от изнесените от г-н министър Чолаков цифри. Така, според него, националният доход в 1945 г. е бил 162.800.000.000 лв., а бюджетите — общо държавният и общинските — възлизат на 118.700.000.000 лв. Значителна глава от населението се пада 27.000 лв. доход, от който за издръжка на държавата и общините отиват 20.000 лв., или за издръжка на глава за цяла година остават 7.000 лв. Оттук се наблюдава само един извод: че голяма маса основни имущества, стопанства, предприятия, жилища и др., макар частично, се ликвидират за плащане на данъци. Никой обаче не ще има куража да твърди подобно нещо, защото в действителността не се наблюдават такива процеси. Напротив, огромна и масова е стремежът за строежи и в градовете, и в села. Всички искат желязо, ламарина, камioni, дървен строителен материал, гвоздеи и т. н. и т. н.

Поставяне на националния доход в толкова съвсем, ниско и катастрофално положение може да смути някого. Той може да внесе съмнение във възможностите на нашата страна, на нашия народ да строят, да творят. Реакционната опозиция отдавна се мъчи да все това смут. Тя се обяснява против и усилва нашите стопански планове и намерения; иска да убеди нашата общественост, народа, че тежка индустрия у нас е невъзможна, че това е фантазия на неуравновесени, фантастични, а не реалисти; че подземни богатства нямаме, че с намесата на държавата в стопанския живот ще се парализира целият стопански живот. Това твърдение трябва да бъде отхвърлено, защото то не отговаря на действителността. Нашата страна има възможности, ще намери възможности да строи, и ще строи.

Г-да народни представители! Известна корекция в предположения от правителството проект може и трябва да станат. Но това ще бъде само за по-правилното отразяване на държавните служби.

Всичките тези корекции обаче далеч не осигуряват пълнокръвен творчески характер на бюджета. Днешният отечественофронтовски бюджет трябва да бъде в значително по-големи размери творчески бюджет, да осигурява преди всичко икономическото и културното изграждане и развитие на страната, да създава възможност на народните маси и на техните организации да разгърнат своите творчески сили, да строят.

Отечествоният фронт намери сили в себе си да организира и поведе народа на борба през най-тежките времена на фашистката диктатура. Сега, когато той държи юздите на управлението, когато целият народ е обединен под неговото ръководство, готов да върши чудеса, но да преустрои, индустриализира, електрифицира и модернизира своята родина, Отечествоният фронт трябва да намери в себе си сили и смелост да сломи рамките на формалните правила, на традицията.

Ние създадохме извънреден, специален бюджет, когато трябваше да разрешим една съдбовна задача — да участваме и изведем победоносно отечествената антифашистка война.

Днес навлизаме в мирновременна година. Днес задача с толкова огромно значение — разрешаването на която единствено ще даде съдържание и смисъл на Отечествония фронт, на борбите ни за завоеванията на 9 септември — това е преминаване към индустриализиране и електрифициране на страната, към кооперативно преустройство на селското стопанство, към разработване и пълна експлоатация на подземните и надземните природни богатства. Създаване и гласуване в Народното събрание следователно на един строителен план и специален финансов план-бюджет за него и отделно специален държавен бюджет за тези средства, с които държавата ще участва в реализиране на този план — ето за какво става дума. Необходимостта и историческата роля на такъв един специален бюджет едва ли е нужно да се доказва. Как повтарям, нас, новите хора, хората на делото, които не демагогствуват, а творят, не бива да ни спъват и смущават никакви формалности. В историята на нашия държавен живот не е известен такъв специален бюджет. Но и никога държавната власт не е имала за задача да строи стопанство за народа. Тя е била, и по-малко, само оръдие на една шепа едри капиталисти и спекуланти, охранявала е техните частни и групови интереси във вреда на народа и на националното икономическо и културно развитие на родината.

Днес държавата става решаващ фактор в икономическото развитие на страната. За изпълнение на тези свои задачи тя не бива да се поколебае да създаде този специален творчески бюджет. Ето новото, отечественофронтовското.

Във Върховния стопански съвет такъв стопански план-бюджет и специален бюджет за държавните мероприятия и за държавните

Там точно са определени обектите и необходимите средства. В разходната част на този специален бюджет трябва да влизат:

1. Необходимите средства за стократно засилване изследването и изучаването на природните богатства, разширение експлоатацията на мините, тяхното обезвреждане с инвентар и увеличение на производството.

2. Необходимите средства за осъществяване двегодишния план за електрификация на страната, част от които средства трябва да даде държавата.

3. Необходимите средства за постване основите на редица индустриални предприятия от тежката индустрия, като завод за азотни торове, сярна киселина и др.

4. Необходимите средства за доставка на локомотиви и парачоди, производство на вагони, резервни части за тях, постройка на нови железопътни линии, шосета, пътища, особено в Добруджа и Родопите, които средства ще бъдат предисидени по автономния бюджет на Дирекцията на железниците. За изпълнението на целия план обаче ще бъдат необходими и известни допълнителни субсидии.

5. Необходимите средства за участието на държавата в построяване на машинно-тракторни станции и машинно-тракторни работилници, за организиране и обезвреждане скотовъдни отдели към 50 горски държавни, общински и кооперативни стопанства, планинско земеделие към тях като тяхна фуражна база, както и необходимите средства за лихви, за безлихвените кредити, които 450 производителни наши кооперации са взели и ще вземат, както и за тези десетки нови кооперации, които неминуемо ще изникнат през 1946 г.

6. Необходимите средства за нуждите на Дирекцията на водите за водни строежи — язовири, напояване, корекции на реки, отводняване и др.

7. Необходимите средства за разработка и експлоатация на горите, горски пътища, машини, въжени линии и др.

8. Необходимите средства за укрепване на трудово-производителните занаятчийски кооперации, както и средства за разширение и развитие на трудово-културните бригади.

9. Най-после средства за създаване стопански кадри от специалисти за културно строителство — училища, болници, кина, радио и т. н. и т. н.

Широко мобилизиране средствата на масите, поврат в кредитната политика на банката ни система и участие на държавата със свои средства — ето основните елементи на финансовия план към един разгърнат стопански строителен план в нашата страна.

Освен гласуването вече в миналия извънреден бюджет и не изразходвани два милиарда лева, в основата на държавното участие — в приходната част на този специален бюджет — трябва да легнат постъпленията от закона за конфискацията на придобитите по незаконен начин и чрез спекула имоти (Ръкоплескания), от продажба на някои негодни за експлоатация имоти и др., конфискувани от Народния съд, от конфискации по закона за борба против спекулата. Нека народът знае: нагребено от спекуланти и грабители, от народни предатели и мошеници, ще бъде конфискувано и ще отиде за икономическото изграждане на страната — за индустрия, за електричество, за торове, за машинно-тракторни станции, за трактори, за язовири и за вода по нашите поля. (Ръкоплескания)

Гаранция за това, г-да народни представители, е единното твърдо решение на Отечествония фронт да строи, да твори. Гаранция за това е огромното желание на народа да твори и неговото здраво сплотяване около нашето народно правителство — правителството на Отечествония фронт. Гаранция за това е щастливото обстоятелство, че между нас е любимецът и водачът на българския народ, инициаторът на Отечествония фронт, другарят Георги Димитров. (Ръкоплескания)

Председателстващ Кирил Христов: 10 минути отидих.

(След отидиха)

Председателстващ Кирил Христов: (Звън) Заседанието продължава. Моля г-да народните представители да си заемат местата. Има думата народният представител г-н Георги Христов.

Георги Христов (з): От трибуната. Г-да народни представители! Не без основание нашата прогресивна и демократическа общественост следи с интерес дебатите по големия законодателен акт — бюджета на държавата за 1946 г., който ние понастоящем разглеждаме. В тези дебати, така спокойно развиващи се, тя желае да констатира, че наистина се навлиза в един нов законодателен път и се градат нови системи, които ще бъдат гаранция за благополучието и щастията на българския народ.

Дебатите по бюджета се следят също така и от тъмните реакции и фашистки сили в България, подкрепени от нашата отечественофронтовска опозиция. Последните търсят да открият извисти смущения, пукнатини и недоразумения в Отечествония фронт, за да могат да отправят стрелите си срещу него, да го дискредитират пред световната обществена демократическа съвест и да го изкарат като някаква дислокация, която има за задача да води една специфична политика тук в България; да го изкарат, че в него няма елементи на демократичност, и по този начин да могат да изиграят онази роля, която те са си поставили в своя задача.

Аз смятам, че при тези условия на творчество, в които ще навлезе Отечествоният фронт и отечественофронтовската власт, заедно с Народното събрание, което е отражение на народната воля, постепенно ще се намали техният кураж и ще дойде момент, в който те ще канитулат пред силата и мощта на българския народ в не-

говото решение сам да бъде решаван да едните съдбини, сам да се управлява. (Ръкоплескание)

Г-да народни представители! Бюджетът на държавата отразява и неговата цялостност: стопански, политически и културен живот на страната и затова изключително е голяма сериозност при неговото разглеждане. Тук безспорно има две течения: една сериозност да разгледаме всички основни насоки, които г-н министърът на финансите е поставил в този бюджет; да ги разкритикуваме, ако видим, че те не отговарят в унисон с новото, и наизявки от обсега на познанията, които може да ни даде един специалист по финансовите въпроси, да кажем нашата тежка и авторитетна дума.

Аз няма да се случам в разсъждения, защото има една най-висша институция в България, наречена Върховен стопански съвет, който има тази голяма задача да направи, да изгради един план, в който план, базирал се на новите условия, да легнат всички основни положения, които ще характеризират утрешната държава като държава-строителка във всяко отношение, където да бъдат застъпени всички стопански категории.

При сегашната обстановка ние ще трябва да оценяваме онова, което релевира бюджетът, предложен ни на одобрение. Обаче преди да навлезем в един критично-аналитичен разбор на бюджетното управление, аз се постарам да потърся основните начала и принципи, положени, върху които, под светлината на днешния ден, г-н министърът на финансите е изградил бюджета на държавата в двете му направления — прихода и разхода, за да го балансира накрая с неподражаема точност. Аз, г-да народни представители, се опитвам и ще се опитам да следя неговите мисли. Не искам да излизам от онези определени рамки в този бюджет, защото пред вас другарят Петко Кунин обширно, и теоретически и практически, разглежда този въпрос и постави основните начала на един план, който той, неговата група, а и целият Парламент мисли да бъде реализиран, за да бъдат разкрити онези големи въпроси, които са поставени. Обаче на мене ми направи впечатлението мисловният тон, който доминираше през цялото време в съобщенията на г-н министър на финансите по положението на страната. Едва в края на речта си той се помисли малко да го подтикна, да влезе живеещост в положението си и да ни увери в конструктивността на предлагания бюджет и изговори думите: „Ако това е така — в което аз не се съмнявам — в такъв случай при добре съмислен бюджет няма никакво място за вероятности, предположения, сметки и комбинации, а има място за реални цифри, стига правилно да ги квалифицираме и точно разгледаме.“

Ето защо един такъв голям законодателен акт, какъвто е днешният бюджет, трябва да ангажира нашето внимание и най-вече нашето умение, да можем да дадем възможност през течение на финансовата година да се намерят онези средства и парични възможности, нужни за спокойното стопанско и духовно развитие на страната ни.

Тук с всичката широчина израстване проблемът за отношението между стопанството и неговите финанси. Една аналитична преследка на този въпрос представлява крайгълният камък на оная политика, която ние ще трябва в големи ширини и по определени линии да извъртаем за материалното благосъстояние на целокупния български народ от села и градове.

Говорейки за нашето стопанство, ние навлизаме в най-съществена част на материята, а тя е движението на нашия национален доход. Несъмнено той е основният източник и голямата елктровизица, откъдето се теглят и черпят средствата за задоволяване на личните нужди на хората и домакинствата, а така също и на колективните нужди, изразени чрез действието на различни публични правни тела.

Г-да народни представители! Ние сме дребно-земеделска страна, преобладаващият елемент в която е селянският, с твърде ограничени възможности и в този момент, в миналото за голяма промишлена дейност, която би гарантирала един положителен доход на гражданите, за да може последната правилно да упражнява бюджета си. И затова през първата европейска война след голямата катастрофа Българският земеделски народен съюз се помисли да създаде едно голямо законодателство с задача да издигне нашето земеделско стопанство, да създаде по-добри условия за работа на българския селянин, работещ и занаятчия, да изгради стопанството ни по-репродуктивно, защото тогава, а и до този момент земеделието с всичките неговии отрасли си остава една от основите на нашия стопански живот и мошата на нашия национален доход.

Правен за много опити, да може да се установи с положителност движението на нашия национален доход в последните години, то, г-да народни представители, сигурни статистически данни за това имаме само за 2-3 години. За следващите години обаче сведенията, за съжаление, са много откъснати, данните непълни и следователно можем да си служим, както се изрази г-н министърът на финансите, с това, което е направила Върховната стопанска камара.

Тук в разгледаната на тия движения на националния доход са посочени цифрите за отделните отрасли, съставни части на народното ни стопанство: първо, доход от промишлената дейност, занаяти и индустрия; второ, селскостопански; трето, възнаградения за труд, свободни професии, наемници и пр.; и, четвърто, животновъдство.

Аз няма да изброявам подробни цифри за националния доход, защото те са много. Ще кажа само, че през 1939 г. се пада средно на глава от населението 9.200 лв. редуциран доход, който през 1945 г. спада на 3.800 лв. И така взето и прегледано правилно всичко това, без да сме точно оценили всичко — защото изглежда няма кой да направи това — нашата национална сила е в земеделското стопанство, неговите отрасли и тяхното производство.

Аз не желая да се старям подробно на нашето земеделие и земеделско стопанство и да го характеризирам в неговите трудови и социални условия, защото за това са има много писма, но аз не мога да не се спра за малко пак върху този въпрос, защото той сам по себе си е много интересен. Нашето земеделско стопанство е интегрално в много отношения и то заслужава да бъде разглеждано в неговата широта, защото то носи на плещите си сега и в миналото голямата част от бюджетните тежести.

Тук му е мястото да кажем, че колкото повече техническите постижения на науката нахлуват в живота с бързина, и то под опита като око на спода, толкова повече нашето стопанство и специално нашето земеделие ще стане рентабилно и плодотворно.

Независимо от гъстотата на населението, което стига у нас от 103 до 118 души на квадратен километър — почти най-гъсто населената страна в Европа, при едно механизирание обаче, добре да се забележи, при изпонтелко-електрификационни съоръжения и други постижения в областта на науката, ние ще имаме положителни резултати. Все пак в този си вид и фазис нашето земеделие е поставено като едно от най-лошите измежду всички в Европа, с изключение на земеделието в някои малки страни.

Аз се бланзирам от мисълта да кажа няколко думи и за трудовите и социалните условия, при които твори и създава материални ценности и блага българският земеделски работник и дребен земеделски стопанин, и да го сравня с работниците и другите стопански категории. Защото, драги народни представители, наистина един паралел в това отношение заслужава нашето внимание.

Българският селянин е оставен да твори още от освобождението и доскоро в един извънредно тежки трудови и социални условия. Той е държан от капиталистическата класа, от фашизма и реакцията нарочно в неволя, за да може по този начин тя да го експлоатира, да смуче жизнените му сокове, без да му дава възможност да се култивира. А културата носи благоденствие. При другите стопански категории положението е съвършено друго. Работническата класа, която се стягаше и организираще, която имаше един здрав скелет и структура, плащеше българската реакция и затова тя се стремеше с всички сили и възможности да създаде едно социално законодателство и да удовлетвори от време-навреме работническото, да го припизва, защото то беше най-активното и то застрашаваше тогава властта на тази реакционна класа.

Земеделският работник работеше при тежки условия, както казах, защото първо той не може да ограничи труда си, трудът му е независим от него, той зависи от други големи причини — неговият труд се разстила, той е неограничен, той е тежък, и второ той работи с примитивни средства. При това положение картината е ясна: Заради туй Отечественният фронт, новата власт, зад която Българският земеделски народен съюз и всички селяни открито заставаха, трябва да му даде възможност не само да се култивира, но и да стане един добър ратник в полето на своето творчество.

Приходите за българския земеделски работник започнаха едва след първата наша катастрофа, след първата европейска война, когато големият идеолог на земеделското движение Александър Стамболийски (Ръкоплескание) постави основите на едно ново трудово и социално законодателство.

Най-накрая ще кажа, че нашето земеделие, което дава 65% от националния ни доход — без тази година, защото тя е по-специфична, сушава, тази година земята не даде това, което трябва да даде поради природните стихии и условия — поставено на по-други начала, ще трябва да добие и увеличи покупателната сила на земеделския стопанин.

Г-да народни представители! Каква е покупателната сила на българския земеделец? Покупателната сила на българския земеделец, на българския селянин, който влага всичките свои сили и средства в производството, е много малка. Тя трябва да бъде изравнена с покупателната сила на другите стопански категории, ако ние се ръководим от голямата мисъл и ако искаме да създадем едно спокойно, стопанско и политическо развитие.

Г-да народни представители! Кое фактира, както се изрази г-н министърът на финансите, нашето стопанско състояние от периферията към средата или обратно, върху което се строи бюджетният проект за 1946 г.? Безспорно това е, дебело подчертано, нашето парично обращение. Стрелката на банкното ни обращение започна да се издига в 1938 и 1939 г., за да стигне в 1945 г. до един голям напрегнат. Официалната статистика показва следното: на 31 декември 1939 г. имаме банкното обращение 5.636.000.000 лв. След това последователно то се движи нагоре с пуснатите 3% съкрупирани бонкове, увеличава се постепенно на 8 милиарда, качва се на 15 милиарда, показва малко задържане на 16 милиарда, тук стрелката не трепне, из върви нагоре, за да стигне след това 35 милиарда, после показва преследено увеличение нагоре, отива на 47 милиарда и в началото на тази година достига до 74 милиарда лева близо. Това голямо увеличение на паричното обращение поражда едно друго лошо състояние у нас, а именно намалява чувствително процента на покритието на нашия лев. Ето какво показват данните за намаляването се покритие по официалните данни на Българската народна банка: от 26% в 1939 г. покритието на лева постепенно, но сигурно слиза надолу, за да го видим в 1944 г. на 5.35%, а в началото на тази година на 4.20%, ако не и по-малко. Безспорно това е една опасност, и то много голяма, върху която трябва всички добре да се замислим, а отговорните фактори да намерят възможностите да можем бързо да вземем командването на паричното ни стопанство и да увеличим това покритие, което положително ще закрепи стойността на нашия лев. За това на нас не ни липсват нито средства, нито възможност, нито пък воля и нравствени сили. Българският народ не един път в своето историческо развитие е доказвал и подчертавал своите ценни качества, когато народни издвигници са го поставили пред стопанска и политическа пропаст. Тогава той с всяка сила е разгръщал неразгънатите си творчески сили и мисли и преодолявал изпревичилите се пред него препятствия. И

този момент, когато властта е в неговите ръце, той прилага с удивителна упоритост големите начала на демокрацията за правата на човека и гражданина, в социалната справедливост, за свободата и равенството пред закона, когато срещу него реакционните тъмни сили знаят и вътре искат да го спрат в неговия подъем. Той ще намери и сега в себе си да преодолее и тази опасност и да се справи с всички трудности, пред които е изправен и които му се поставят в пътя на неговото развитие.

Говорейки за паричното обращение, трябва да споменем още както за влоговете, така и за дефицитите, които се появяват систематично в нашата бюджет.

По официален източник влоговете в нашите банки в закръглени суми са 17.000.000.000 лв. на 31 декември 1939 г. и достигат на 59.000.000.000 лв. през 1945 г. Такова също движение имат и плащанията на банките: от 14.000.000.000 лв. на 31 декември 1939 г. те достигат до 49.200.000.000 лв. днес.

Тук финансовият министър г-н Чолаков констатира една аномалия, че движението на влоговете, както и това на плащанията, не върви успоредно с паричното обращение, и търси разрешението на тази сериозна задача. Илюстрира движението на паричните плащания и подчертава, че една голяма част от паричните средства в обращение се задържат и не отиват под формата на влогове в банките, без обаче да ни определи начина и методите за ликвидирането на тази аномалия. Илюстрира се ходът на положението така: през 1939 г. на всеки 100 лв. парично обращение ние сме имали вписани в кредитните институти 111 лв., за да вървим постепенно по линията на наанодолнието и стигнем на 31 декември 1945 г. да имаме на 100 лв. обращение 80 лв. влогове. И тук пак се успокояваме, че тенденцията ще се запази, но действителността като че ли ни опровергава.

Един бюджет е реален, когато спазва строго равновесието между податните сили на данъкоплатеца и данъчното му обременяване. Нарушението на това равновесие води положително към анахронизъм. Или иначе казано неравновесието, което един бюджет би създавал между приходите, предвидени за него, и разходите, върви неизбежно към хронически дефицит, а от това следва инфлация, или на наш език казано — обезценяване на парите.

Причините за голямото парично обращение са много и от различен характер и ние ги констатираме изрично от 1939 г. до 9 септември 1944 г. Войната, която реакционните правителства водиха на страната на германската експанзия и империализъм, която погълна несметни средства, създадени с кръвта и страданията на нашия селянин, работник и занаятчия, и която разклаца основите на нашия национален доход, окупацията на Македония и Беломорието, които погълнаха десетки милиарди лева, отделени от нашия национален доход, са най-главните и съществени причини за увеличаване на паричното обращение у нас. От всичко това последва едно страшно понижение нивото на живота и бързо, много бързо покачване цените на индустриалните произведения. А то намесе и други поражения.

В реда на тези съждения и констатации трябва да отбележим и едно така наречено на научен език явление — тезоризацията: това е задържането на парите, невнасянето им в съответните кредитни и спестовни учреждения, запазването на банкнотите в къщи, да не се пускат в обращение от страх за утрешния ден. Всичко това прибавено към горните причини и явления безспорно води към инфлация, към обезценяване на нашия лев.

Налице имаше такива елементи за опасност и условия за паника. А знайно е, че паниката има големи очи, тя прави от мъничко слон. И затова реакцията, фашизмът и неговите разклонения се стремеха и ще се стремят да внесат смущения, да създадат и поддържат тази паника. Сега обаче, г-да народни представители, ние можем открито да поставим въпроса: има ли налице условия при тази конюнктурна обстановка за такава опасност, има ли някаква опасност от това, за което говорим по-нататък?

Действителността клати неутвърдително глава. Отечественият фронт, отражение на народната воля и едно съпротивително движение, което носеше в себе си елементите на свободата, успя бърже да се справи и преодолее угрозата, която можеше да настъпи с една инфлация и да създаде едно голямо смущение. Народът сега доброволно — не както в миналото по заповед и нареждане — напрегна силите си и остави на разположение на новата държава и власт двадесет и един милиарда лева с заем на свободата и по този начин успя да стабилизира и да постави на място българския лев — такъв, какъвто ние го виждаме днес. (Ръкоплескания)

Тук е повече от необходимо, когато говорим за неравновесието на приходите и разходите, което води към дефицити, покритието на които ще търсим в данъчното увеличение и условията за инфлация, да отбележим, и то твърдо, че данъци, които превишават нуждите на една страна, не са данъци а — добре е да се запомни — болезнено наказание.

Да претоваряваш с данъци и даждия — а такива бяха много и разнообразни облози, практикувани от нашата данъчна администрация — да не следим данъкоплатците и да не се съобразяваш с тяхната податна възможност е, казват, престъпление. Ето защо да гледаш как данъкоплатците изнемогват, лишават се от задоволяването на пасъщия материални и духовни нужди, за да бъдат изправни към фиска, с цел да уравниговяваш бюджета или да искаш да го правиш конструктивен, това на научен език не е никаква финансова политика или финансово държавничество. И ако в миналото ние достигнахме до това печално положение, да получим едно наследство, което е един страшен и тежък товар за българския народ, то е затуй, защото фашистките правителства вървяха именно по този път, нямаха открита финансова политика, а следваха път на ограбване българските данъкоплатци в ширини и дълбочина.

Г-да народни представители! Новият социален характер на фискалното законодателство го отличава от миналото реакционно фашистко законодателство, изпълнено с демагогия и скудоумие, за да се залъгват и приспиват народните трудещи се маси данъкоплатци от всички категории.

Аз ясно виждам от силата и мощта на Отечествения фронт, когато власт, че тя е органически свързана с народа и търси да се подчини на неговата воля. И затова си поставям въпроса: има ли социален елемент в данъчната политика на днешната власт? И мисля, че ако в този момент на преходно преобръщане с болшевишки напъни, които едва се забелязват, още катълно няма, утре обаче социалният елемент положително ще покрие цялата страна. И следователно едно такова законодателство може императивно да излезе към един здрав обществен усет, може и трябва да бъде голям еквивалент на финансовата политика на днешната власт. Затова г-н министърът на финансите трябва преди да внесе този бюджетпроект да разглежда и обсъжда, да сезира Народното събрание с много нови фискални закони, за да можем днес положително да конструираме наистина един бюджет, легнал на други основи, принципи, начала, отговарящи на пулса и на силата на новия живот.

Тук можем да обърнем другата страна на медала и да спряем вниманието си на политическата обстановка, създадена след 9 септември. И аз си позволявам да погледна и от другата страна на този медал. Ако ние, г-да народни представители, признаем, че 9 септември е началото на една нова ера, която диктува обществения социални пластове и обърна надолу с главата авторитарно-демократичната държава, не можем да не признаем, че това се отрази и върху обема на производството, разпределението, трудовата дисциплина и пр.

И ако 9 септември ще блести със светлината на граждански капаляр на синура на двете епохи — една от тиранията и експлоатацията, която се търкала по надолнието на обзвенията, и другата, която откроява една нова социална ера, където ще се гради нова държава, с променени институции — то и новото фискално държавно законодателство трябва да го постави на други начала, съвършено различни от досегашните онехтели и рождащи принципи.

Аз не мога нито да покрия, нито да оправдая една мисъл на уважаемия колега Иван Харизанов, която той изказа в своята голяма реч-тезис в конгреса на Националния комитет из Отечествения фронт, че ние градим нова държава на стари буржоазни релси. Авторитарната държава, която германският завоевател се стремеше да постави като условие за един нов живот и благоденствие на народите, кръжи във вътрешността си онези начала на експлоатация, тирания и потисничество, които ние и българският народ видяхме и изживяхме на своята гърбина. А щом като признаваме, че властта на народа, където и да е, и в каквато и да е институция, е основа на всяка свобода, докато тази власт съществува или е в неговите ръце, не може да има тирания и насилни. Защото един народ никога няма — добре да се запомни — да прилага тиранически закони към себе си, следователно той ще чува старите релси, за да гради новата държава върху нови и сигурни релси. (Ръкоплескания)

Може би г-н министърът на финансите е преминал през много трудности, влагвайки благородната амбиция да ни даде бюджет, отговарящ на новите разбирания, и по начало чрез своите разпределителни действия да създаде относително равновесие и разхвърляне на бюджетните тежести на всички стопански категории, да създаде от друга страна равновесие между отделните цени и отделните доходи и най-сетне да създаде равновесие и в обращение на стоките в движение. Но въпреки това, въпреки тази благородна амбиция, все пак бюджетпроектът остава да се огледа главно върху косвените данъци, въпреки че според него те си остават с видимо антисоциални проблески.

Г-да народни представители! В един доста правилен порядък в експозето е нарисувал развоят на бюджетното стопанство през военновременния период от 1939 до 1945 г., за да се посочи в картинен вид онова страшно наследство, което Отечественият фронт получи от фашистката власт. В този период се достига до един голям разход от 163 милиарда лева, изчерпани и ограбени от нашия национален доход, кръв и страдание на българския народ, като приходите са далеч по-малко от разходите и за попълването и изразяването им са прибегвали до бонусе за доставки, аванси и заеми от Българската народна банка и т. н. В този бюджетни упражнения прехити данъци са свършено малко, а главните доходи идват от акцизи и най-вече от извънредните бюджетни упражнения. Като прибавим към всичко това и онези граждански разходи, които безогледно се хвърляха в Беломорието и Македония за една тежка администрация, за едно никому неужно строителство, стига се до дефицит от 93 милиарда лева. Така ще имаме ясна представа за онази клика, която възлагяваше държавната власт по пътя на насилнието и диктатурата и която малко се интересуваше от страданията на народа и борбата срещу тази власт, която тя избиваше, измъчваше и осакатяваше.

По пътя на тази именно политика и разточителство нашият национален доход беше изтощен и неговият потенциал търпеше много намален. При тази обстановка, г-да народни представители, е започнала и бюджетната 1945 г. Тук трябва да кажем, че наистина да се разреши този голям проблем при обстановката на всички тези условия, които аз тук подчертах, при страшно големите разходи, които е правилна фашистката власт — това е безспорно един подвиг. Иначе ние бихме дошли до едно стопанско разстройство, до едно безредие, което безспорно щеше да се отрази пагубно върху нашето вътрешно положение.

При наличността на горните условия и редицата нови задачи и затруднения, които се явиха през това време, постъпленията по редовните и извънредните бюджети, заедно с всички източници, фондове, железници, общини и т. н., стигнаха до голямата цифра 132 милиарда и 100 милиона лева.

В един друг хронологичен ред, само че в общи кръгли цифри, са представени и държавните дългове, външни и вътрешни, както и

васмице, с които са се стремили да покрият разходите през военновременното бюджетно упражнение и тия по бюджета за 1945 г.

Действително, след всички този анализ не може да не стоим пред една огромна задача: с всички общи сили да се намерят начини и пътища, за да се турят в порядък полета, но сигурно, нашите държавни физикоси.

Казват: когато цифрите говорят, боговете и всички други мълчат. Уви, сега цифрите говорят, но и ние още по-силно говорим. Скоро, дори немедлено, трябва да бръкнем дълбоко в джобовете и големите маси на спекулантите, грабителите, финансовите акули, за да влеем жизнена кръв в нашия национален доход, да го подсилим, за да може българският народ да тръгне напред към разрешаване на големите въпроси. (Ръкоплескания) Иначе ще крета неимошно в ошаката на живота, търсейки случайностите за заедравяване на нездравото. Законът за незаконно забогателите трябва да маркира своя ход. Трябва да се конфискуват имотите и средствата на всички онези, които Народният съд осъди, да се доведат до една изправност и да се поставят на разположение на нашата държава в този изключителен момент.

Ето при тези условия, драги народни представители, аз ще наляза сега в изработения за тази година бюджет от министъра на финансите с голямото сътрудничество, както той се изрази, на органите на Финансовото министерство.

Аз не искам да се съмнявам в искреността и положителните уверения за неговата точност. При изключителността на голямото съзнание за проблемите, които г-н министърът постави, които трябва да се гледат направо в очите, безспорно ние ще трябва да бъдем към него по-искрени. И на мене се налага дълг, със същата искреност да проследя бюджета, със същата откровеност да направя необходимите и с значение бележки и посоча неговите недъзи, ако има такива.

Сам г-н министърът остава отворени врати за народното представителство, което последно има думата да направи своето заключение в числа, в разпределение и в социални направления, преди да се гласува този бюджет.

Нека ми бъде позволено, преди да разгледам индекса на цените и тези на живота в този момент, да констатирам, че все още ние търсим ресурсите на бюджета в косвените данъци, макар че те се понасят изключително от широките трудещи се маси, а преките данъци, които, конструирани на нова основа, могат да са голям резервоар на бюджета, защото се носят от имотните класи, са най-малки.

Но ето в бюджета за 1946 г. се говори за недобори, които идат по линията на преките данъци — да се забележи това — и изпълнителните дела. От близо 7 милиарда лева предвидени, постъпили са 100—150 милиона лева. А голямата част от тези преки данъци се дължи от имотните, които притежават големи имоти и които разполагат с много средства. Подчертава се, че недоборите са много, а се събират толкова малко пари. Оправданието на това се търси в не добре организираната данъчна администрация. Нека ми бъде позволено да потърся причините и другите, защото тази данъчна администрация и самото министерство, да го кажем открито, гъмжи още от фашисти, които саботират днешната власт. (Ръкоплескания) Не е ли повече от необходимо едно озонирание, ако искаме да имаме една действително добра финансова администрация, която би отговорила на новите нужди и новите искания на времето?

Косвените данъци са били и си остават, както казах, най-сигурното средство на парични възможности за държавата и ето защо ние не можем да не гледаме намръщено, че при новата обстановка се прилагат изпитани стари, лоши методи.

Като характерен симптом за нашето стопанско разширение, върху което е изграден бюджетпроектът за настоящата година, е движението на цените, като започнете от индекса за цените на едро, микете през индекса за цените на дребно и достигнете до индекса за издръжка на живота.

Тук се дават цифри за движението на индекса на живота от 1939 до 1945 г., като ни уверяват в едно почти задържане в движението му, без да скриват, че напоследък има пак едно слабо покачване. Това, разбира се, не може да ни убеди, че положително вървим към нормализиране и че по пътя на иерархията надолу ще има хармония. Индексът за издръжката на живота се покачва, върви нагоре по-силно. Въпреки опита с нормировките, има колебание с тенденция към покачване — без да говорим за черната борса и спекулата.

Интересни съждения в това направление прави директорът на статистиката, който, позволете ми да кажа, не е напълно съгласен с г-н министъра на финансите по този въпрос.

Без да се впускам в големи разсъждения, дали този индекс за издръжката на живота при нормирани стоки и другите условия се покачва, констатира се, най-важното, влошаване е положението на слабия, дребния консуматор и голямата армия на чиновничеството. А този въпрос е важен и от съществено значение за стопанското развитие у нас, г-да народни представители! Интересни са и данните, които г-н министърът ни дава в това направление: за чиновническото домакинство индексът за издръжката на живота при 100 за 1939 г. е 700; за работническото домакинство — 750; за зърнопроизводителното домакинство — 491, а за тютюнопроизводителното домакинство — 486. А това наистина е едно указание за развоя и състоянието на нашето стопанство.

Г-да народни представители! При изготвянето на бюджетпроекта за 1946 г. се констатира едно желание или, по-право да кажа, едно старание да се преценят податните сили на нашето стопанство, като най-напред е разглеждано полевъдството или земеделското производство с всички видове земеделски култури. И наистина констатацията е напълно вярна — че полевъдството е най-големият и силен интензивно-доставчик в този момент, както и преди, на националния ни доход. Поне досега и сега животът това показва.

Ние сме земеделска страна с раздробено земеделско стопанство, което постепенно от примитивно се движи бавно, но сигурно към модернизирание, за да го направим по-стабилно с задачата да от-

стоява материалните и духовните нужди на народа ни. Но наред с това неотклонният ни стремеж трябва да бъде да подобрим във всяко отношение отраслите, неразривно свързани с него.

На първо място е скотовъдството. Това е един доходоносен отрасъл, артикулите от който могат добре да се пласират в страната и вън от нея, стига да се положат по-големи грижи и повече труд и да се създадат условия за една още по-хубава и здрава преработка на тези артикули.

Горите, които заемат една площ от близо 30 милиона декара, съставляват едно несметно и неизмеримо богатство, стига да има една правилна рационализация на експлоатацията им, която ще донесе много доходи от дървесната маса, която може богато да се използва от една голяма индустрия за химически произведения и пр.

Уви! С присърбие трябва да констатираме, че горите не само че не се експлоатират рационално, но и до днес все още се унищожават. Една граматна част от дървесната маса гние неизползувана, защото няма пътища, по които да се свлече до изходните пунктове на разпределението. Тук е повече от необходим един строг закон, за да запазим това ценно богатство, което може да се излее в една голяма индустрия, която ние тепърва ще създаваме за благоденствието на народа и държавата.

Водното стопанство — ето един друг стопански източник, който може чувствително да засили нерва на нашето общо стопанство. Водните сили, уловени и впрегнати в действие, могат да се развият в две направления, като средство за нашето модернизирание и за нашето механизирание: първо, нашите обширни полета, които благодарение на климатическите условия в последните години се изоставят, чрез напояването ще ги обърнем в градини и, второ, чрез развитието на електрификацията ще допринесем за създаването на една мощна национална индустрия.

Тютюнопроизводството е един бранш, един отрасъл на нашето земеделие, който през всички времена е бил златоносен източник на доходи за производителите и за държавата. Селяните-производители, които влагат грамадна енергия и труд в изработката на тютюните от засяването до балкането им, са били систематически ограбвани от страна на търговеца-спекулант и от страна на всички фактори, които са държали джигните в управлението. Въпреки създадените много тютюнови кооперации, които имаха голямата задача да закрият стопаника-тютюнопроизводител във всички цени: жрове, фашистките власти покровителстваха търговците и ги поощряваха в техния грабеж, преследвайки кооперациите, защото в лицето на кооперациите те виждаха своята собствена търговска смърт. Новата власт пресече пътя на грабежа и остава сега да създаде едно законодателство в това направление, което да гарантира труда на производителя и да го импулсира към все по-голямо и по-голямо производство. Тютюнът е едно от най-ценните земеделски произведения.

Драги другари! Ние сигурно скоро ще бъдем сезирани с един законопроект по този голям въпрос. Вън също знаете какви мерки се вземат от страна на Министерството на земеделието, за да се засеят една голяма площ с тютюни, защото тютюнът, за мен, е единственото средство, което може не само да сире спадането на лева, но и да го покачи. С това ние ще можем по-лесно да отворим вратите, от които ще дойдат онези произведения, които ние нямаме.

Тук трябва да привлеча вниманието на г-да народните представители, че при разпределението на кредитите Министерството на земеделието е страшно много осакатено. Това министерство, което има тежката и отговорна задача и мисия да култивира и да направлява чувството на обич към земята, към ценностите, които тя толкова много и в изобилие създава, да се стреми да издигне в култ земеделския труд, да трансформира нашия селски бит и да насочва всичко това към една по-добра култура с оглед на извото време, е притеснено в един страшен финансови рамки, които не му позволяват да изпълни тази тежка, но благородна мисия. (Ръкоплескания)

В реда на тези мисли ще трябва да кажа няколко думи за кооперативното движение в България, което е непосредствено свързано с нашето земеделие — това кооперативно движение, което мина през много перипетии при онази порочна власт на миналото, която искаше да го заличи, защото то се явяваше като един голям вик на обществената съвест против експлоатацията, на която беше подложен българският трудец се народ от градове и села. Независимо от стремежа на кооперативното движение да освободи личността от лапите на експлоатацията на капитала и от неговата зависимост, те имаше и ще има една друга задача — да култивира едно здраво чувство на кооператора към свобода и независим подем. Потребителите се осакатяваха интелектуално и убиваха духовно от капитализма, а кооперацията именно търсеше тяхното освобождение от тази икономическа зависимост. Кооперацията има и други задачи: тя се мъчи и търси да намери пътя, който води положително към една социална човешка култура, към един по-добър и завършен хуманизъм. Затова кооператорите не са и не могат да бъдат добри търговци, а са добри и мощни трансформатори на нашия стопански живот. И сега, когато се откриват нови хоризонти за разрастване и свободно проявление на кооперацията, без принуда, тя се развива и като мощен лост гради голямото здание на отечественофронтовската власт, сигурна гаранция за нейния просперитет.

Аз съм много доволен, че другаря Петко Кунин има добрината тук да разгледа бюджетпроекта в неговата цялост, дълбочина и ширина и да установи по един положителен начин, че когато ще градим утрешната нова държава, в основите на която ще има една голяма икономика, в смисъл на голяма индустрия, на едно друго земеделие, кооперативното движение, наред с трудовите кооперативни стопанства, ще изгради тази държава и ще даде възможност на българския народ за един по-сносен живот.

Аз съм дължен тук да се спра и върху творчеството на онези ресурси, които има да играят една голяма обществена роля за стабилизирането на нашето стопанство при отечественофронтовската власт.

Г-да народни представители! Тук иде и Министерството на благоустройството с всички негови сервиси. Най-напред трябва да говорим за транспортната проблема, която при днешните времена има капитално значение. Въпросът за пътищата е бил винаги въпрос на транспорта. Пътната са главният елемент, големият нерв на благоустройството, на материалните постижения и на културното развитие на нашата страна. Без една добре устроена пътна мрежа, здраво свързани всички пунктове, от които ние търсим блага, не можем да имаме цялостна и добре проведена стопанска политика.

Електрификацията. Това е засега крайгълният и жизнен въпрос за държавата. Да осветиш, да залееш с обилна светлина, да пуснеш по всички артерии на стопанския живот електрически ток, който е мощен двигател на машинната индустрия, това значи да победим мрака и невежеството и да откриеш широки простори на едно истинско стопанско развитие във всички отрасли на живота. Електро, водни сили, индустрия във всички нейни разклонения — това са все неща, които постепенно, но сигурно ще стабилизират нашия стопански живот.

И най-накрая аз съм длъжен да засегна едно грандиозно дело, уважаеми г-да народни представители, което е рождба и вдъхновение на смелия трибун и идеолог на земеделското движение в България Александър Стамболийски — трудовата повинност. (Ръкоплескания) За нея сега никой не приказва, а тя е един стълб в нашия живот. Тя се роди в мрачната следвоенна епоха в неговото съзнание, за да я приложи веднага с задачата да улесни и въпреки всички сили на народа, за да преодолее мъчнотията на престъпната великошовинистическа политика на реакцията, която ни докара тогава до една страшна катастрофа. Въпреки туй реакцията не посмя да я спре, тя поиска само да я изкористи. Трудовата повинност даже мина границите на България, за да я видим приложена в други напредничави демократични страни. Аз не мога да се противопоставя на едно силно желание да кажа, че по пътя на творчеството на отечественофронтовската власт трудовата повинност, прокарана напредно и поставена там, където е нейното място, ще достигне големи постижения, като допринесе много за нашето стопанско стабилизиране от една страна и от друга ще увековечи паметта на нейния творец, който надна достойно пред олтара на свободата, за благодарността и щастieto на българския народ — Александър Стамболийски. (Ръкоплескания)

Ние, земеделската парламентарна група, и целият Земеделски народен съюз се гордеем открито, че социалното и трудово законодателство, което създаде този великай в нашето движение, Стамболийски, за да възвърне своя народ към благополучие, към едно по-щастливо бъдеще, това законодателство, казвам, днес лежи в основата на отечественофронтовската програма. Тази програма, реализирана с всички онези познати задачи, които ще поставим за разрешение под светлината на утрешния ред, ще отърве народа от всички злини на реакцията и ще му гарантира едно щастливо бъдеще.

И най-накрая на мен се пада да кажа нещо и да обърна външното внимание в оня голям въпрос, който ще мине през тази трибуна и ще отиде чрез вас до целия български народ, който въпрос постепенно се заражда в неговата дълбочина и ширина. Това е въпросът за създаване на една наша национална индустрия и търговия. Тук заслужават внимание, разсъжденията на уважаеми наши председатели на Камарата, другаря Козаров, който, след като описа живота на българското село с неговото дървено рало и примитивен начин на производство, оставало много назад, извади заключението, че при наличността на тези сурови материали, които имаме, и на тези технически постижения, които имаме в процеса на общото развитие, на нас е необходимо, наред с излизане земеделието, да създадем една национална индустрия. И тя ще бъде създадена, а наред с нея — едно здраво, интензивно, рентабилно земеделие, което ще бъде гаранция за добруването и щастieto на нашия народ.

Преди да завърша обаче, аз не мога, а заедно с мене и парламентарната група на Българския земеделски народен съюз и целият Земеделски съюз, да не изкажем нашите големи admirationи на великия Съветски съюз, нашия двусен освободител, че той в най-резителните моменти на нашия живот се притече с всички средства и възможности да ни освободи. И на 9 септември, когато съпротивителното движение слизае от балканите, за да ликвидира с фашистката власт, Червената армия го настигна и с нейна помощ разгласи гордически възел, смаза реакцията и откри новите пътища, по които днес се движат отечественофронтовска България. (Ръкоплескания)

Драги народни представители! Ние също така не можем да не изкажем и друга admiration към Съветския съюз. При тази разнестеност на нашето стопанство, при този страшен недостиг на сурови материали, при това състояние, в което се намира нашата малка индустрия, Съветският съюз разкри пак своите ръце и каза: „Аз съм готов да ви помогна“ — даде ни тези материали, и ние можем едновременно да започнем онези странични стопански дъпки, които зяят, и по този начин да изградим постепенно, но сигурно новата сграда на Отечествения фронт.

Министър Добри Терпешев: Сега лават наравина и сено.

Георги Христов (з): Бай Добри! Ти знаеш по-добре и ще кажеш, понеже ти си председател на Стопанския съвет.

Г-да народни представители! Аз искам да обърна вниманието на нас и на г-да министъра на финансите върху още един въпрос. Този въпрос е от чисто бюджетен характер. У нас има едно явление ненормално в чужовическия персонал и в неговите сервиси. Много служби — аз си направих труд да ги разгледам — се дублират по разните министерства. Има, да кажем, архитектурна дирекция при Министерството на благоустройството, през която дирекция филтрират, минуват всички планове, които ще легнат в стремежа на нашето стопанство. Същевременно като разгърнеш бюджетопроектите

на другите министерства, гледаш пак: тук 5 архитекти — там друга. Какво правят, каква е тяхната задача, аз не зная. Аз зная обаче едно, че когато ние сме се заплетнали с всички сили да построим един бюджет конструктор, когато нестим народната лара и когато искаме да извадим от бедствено положение нашия данъкоплатец, ние ще трябва да направим всичко възможно да концентрираме службите, да не ги разпръсваме по разните министерства и да се явяват следните парадокси: този направил план, а онези не го утвърждава.

Но дублирането не е само в туй министерство. Направете си труд, драги народни представители, и ще видите, че в това отношение има много неща, които трябва да се кажат. Едно събиране на службите и на сервизите е повече от необходимо. От там ще дойде съкращението на кредитите, които ние можем да хвърлим в други нерви на нашето стопанство.

Парламентарната група на Българския земеделски народен съюз ще гласува по принцип представения ни бюджетопроект, но тя си запазва легитимното право, когато ще дойде да се разгледа бюджетите на отделните министерства, да каже какво мисли по отделните кредити. Защото ние смятаме, че този бюджет едва ли ще бъде достатъчен да може да движи целия държавен апарат. Пред нас стоят още събития от важен характер. Ние сме пред прага на събития във нашите граници и положително ще се наложи, това Народно събрание да поиска от министъра на финансите други средства, за да можем да посрещнем всичко това, което ще потропа утре на вратите на България. Но ние сме длъжни да направим всичко туй с оглед на податните сили на българския народ.

Аз не мога да не кажа нещо, което ме блажи и от което може би някои да се смутят. Но аз чувствавам отговорността — това чувство винаги владее у мене. То е, че министърът на финансите е оскатрил тия стопански министерства, които са първоизточници на нашата стопанска дейност, и е дал много пари на консумативните министерства. Аз не отричам тяхното значение. Напротив, при тази конюнктура ние ще трябва да намалим суми от консумативните министерства и да ги дадем на стопанските министерства.

В процеса на тия мисли аз искам да изкажа admirationта на земеделската парламентарна група и на Българския земеделски народен съюз към нашата нова армия, към нашата войска, която не е вече преторинска, която не служи на интересите на една класа в България, а е народна, служи на българския народ и ще го пазя с всичките си сили и средства. (Ръкоплескания) Аз изказвам нашата admiration. Но при тази мирна обстановка, при която ние ще се движим напред към хоризонтите на творчество, което ще бъде основният белег за утрешния наш градеж, аз считам, че ние ще трябва да вземем от някъде суми, за да ги дадем на стопанските министерства.

Уважаеми г-да народни представители! Утрешният ден е сигурен ден на отечественофронтовска България. Всички напъни, които се правят от различни страни за разпукване бронята на Отечествения фронт, няма да успеят. Силата на народа е голяма. Тя ще победи. Един народ може, когато нека. Ние ще преодолеем всичко, ние ще прехвърлим препятствията, ще ги минем, както сме ги минавали, и ще дойдем до равнините, откъдето ще се открият, както казах, просторите на една друга власт. За тази именно власт и за добруването на българския народ ние ще положим всички усилия, защото в този Парламент витаят народният дух и народната воля. А тази народна воля е: да творим, да създаваме за щастieto и благоденствието на България и на българския народ. (Ръкоплескания)

Председателстващ Кирил Христов: Има думата народният представител г-н Архангел Дамьянов.

Архангел Дамьянов (зв): (От трибуната) Г-да народни представители! Разглеждайки детайлно бюджетопроекта на държавата за 1946 г., ще констатираме, че той действително носи бедности, които г-н министърът на финансите посочи в своето експозе и които го отличават от всички бюджети в миналото.

На първо място в бюджета е заложен основният принцип, имащ характер на императивен закон за съставяне на бюджетите въобще — да бъде точен, искрен, единен, реален и уравновесен.

Той е точен и съвършено искрен, защото цифрите, които ни поднесе г-н министърът на финансите, са безспорно доказателство за това. Езикът на цифрите е пълноценен. Тези цифри от една страна може би влизат смущение, но от друга страна ни насочват към опомняне, да разберем и да се убедим, че много от най-благородните ни творчески стремежи може да се разбият в гранитната стена на цифрите.

Бюджетът е единен, защото в него са събрани всички сметки и едно, за да бъдат правилно контролирани. Той е реален и уравновесен, защото държи сметка за запазване на равновесието между податните сили на данъкоплатеца и данъчното обременяване и чрез разпределителните си функции създава равновесие между личните и колективните потребности, като еднакво третира и подпомага държавно-стопанския, кооперативно-стопанския и частно-стопанския сектори.

Общо казано, бюджета се стреми да не разрушава социалната структура на нашия живот, да не облагодетелствува една класа или съсловие за сметка на друга класа или съсловие. В него е заложена напълно и строго програмата на Отечествения фронт, като трите стопански сектори еднакво са застъпени с нужните корективи на слабите им страни и еднакво поощряване на положителните им страни.

Г-да народни представители! За съставянето на бюджетите съществуват две системи. Едната е научно обосновава, практикувана във всички случаи, когато авторите й имат съзнанието за необходимостта бюджетите да бъдат действителни, а не фактивни. А тя е: приходът да определя разхода, т. е. многостранните нужди да

се задоволяват според възможностите. Другата система е практикувана в някои само случаи от подбуди за демоногия и заблуждение: нуждите, т. е. разходът да определя прихода и размера на бюджета. Фигуративно нашата народна мъдрост изразява първата система с поговорката „Простирай се според чергата, да не ти изстинат краката“, втората — с поговорката „Не се опитвай да надхвърляш сянката си, защото ще си счулиш главата“.

Като имаме пред вид многобройните и сложни нужди на живота и общия ни стремеж за подобрене условията на живота, мнозина от нас биха пожелали да се предвидят още и колкото се може повече кредити по отделните ведомства. За съжаление обаче, като съпоставим цифровите данни, които г-н министърът на финансите ни поднесе, ще трябва да приемем, ако искаме да бъдем реалисти, че всеки опит в това отношение ще се разбие в тежката действителност.

Основата, върху която единствено можем да правим нашите построения за бюджета, е националният ни доход от 141 милиарда лева, при дългове 118 милиарда лева. Към последните трябва да се прибавят и новите ни задължения по примиренето и ония, които окончателният мир евентуално би ни донесъл. При първично обращение от 73 милиарда лева и златно покритие на лева от 4.20%, ние не бихме могли да искаме нищо повече от това, което ни предлага г-н министърът на финансите, като увеличава кредитите за стопански нужди на 2½ милиарда лева и кредитите за културно-социални нужди на 2 милиарда лева. Той призна, че бюджетът е опнат до крайния предел, или, казано другояче, бюджетът е сравнително надут до търпимия размер. А това значи, че при всеки опит за увеличение на някои разходи, каквито сигурно мнозина биха пожелали с оглед на ново творчество, ще трябва изкуствено да се увеличат приходите — нещо невъзможно, защото ако се опъва повече бюджетът, ще се скъса връзката, която балансира разхода с прихода.

Бюджетът влияе на стойността на лева. Затова се налага особена предпазливост, когато се движим между събалазката и нуждата за повече творчество, от една страна, и липсата на възможности за това, от друга страна, за да не засегнем преди всичко стойността на лева, ваншото тогава ще пропаднат всичките ни, дори и най-благородните, намерения.

Въпреки всичко нашият министър на финансите е обнеложен, че затрудненото ни положение ще бъде правилно оценено от великите сили, от които зависи по-нататък нашият бюджетен тоял, и на второ място, че народът правилно ще прецени тежкото положение и ще продължава да понася неизбежните жертви и напорежения с досегашното родолубиво съзнание. Разпоричието на бюджета е в надеждата, че нашето тежко положение ще бъде правилно оценено от великите сили, за да не увеличат тежестите, и от народа, който ще продължи да понася неизбежните жертви и напорежения. Тази надежда може да бъде оправдана дотолкова, доколкото ние ще създадем нужните условия за по-правилна преценка.

Ние поддържаме, че финансите и бюджетните въпроси са в тясна зависимост от една страна от нашето отношение към начина, по който ще се развият и активизират стопанските институции, които ще носят на гърба си финансовите тежести, и от друга страна — от третичното на субективния елемент в производството.

Всяка политика на дадено управление се пречупва и отразява в стопанския живот. Раздвоен и нормализиран стопански живот значи добро управление. Затруднен и замрял стопански живот значи неадекватна политика. Стопанският живот е в значителност до голяма степен безспорно от обективните условия, но преди всичко зависи и от субективните условия, при които живеят гражданите, от творческия дух на стопанските дейтели. Стопанските инициативи могат да се развият само при пълно спокойствие и сигурност в отделните граждани като стопански дейтели. Ето, по тези проблеми може да се открият известни спорове, по които е нужно изяснение.

Г-да народни представители! Аз съм твърдо убеден и поддържам, че в рамките на Отечествения фронт спорове не само може да има, но и трябва да има. По пътя на съпоставяне различните схващания ще се намерят най-подходящите форми за управлението на страната. На 9 септември 1944 г. Отечественият фронт издигна лозунга за обединение и примиряване. Четири партии тогава, най-големи противници в миналото, си подадоха ръка да работят заедно в името на една програма на обществена солидарност, за примиряване класовите и съсловните противоречия. Така Отечественият фронт въпреки в един ярем двете най-големи сили — труда и капитала — заедно да теглят тежкия товар на нашия икономически живот, производствения и стопанския процес.

При управлението на Отечествения фронт класите и съсловията остават. А докато има класи, ще има и противоречив интереси между отделните класи и съсловия, а от там — и борби между отделните противоречивни интереси. Тази борба е открита пред Отечествения фронт. Тя ще се води вътре в широките рамки на Отечествения фронт. Всяко управление има нужда от корекции за постоянно подобряване формите на управлението. Това е и смисълът и задачата на политическите борби. За коригиране формите на управлението ще водим борби в собствените си партии. Ще има такива и между отечественофронтските партии — да се напрегат всички усилия за коригиране разбиранията, действията и проявите, които излизат извън рамките на отечественофронтската програма, да се изостави всичко, което пречи за бързото успокояване на обществото и да се намерят най-подходящи мерки за въздвигане реда и гражданския мир в страната.

Ние имаме различни идеологии, на които служим и сме поели задължението да ги координираме в рамките на Отечествения фронт. Различията в схващанията не трябва да ни шокира. То не само не е изключено и вредно, но дори е необходимо, за да се разглеждат проблемите на управлението от различни гледища и се намери най-подходящото разрешение по линията на средната равновесюваща. Тук, в Отечествения фронт, открито, почтено и добросъвестно можем да спорим, за да се взаимно коригираме един друг. Не чоез

напускане на Отечествения фронт, а отвътре ще отстояваме нашите схващания и разбирания.

На земята никога не е имало идеали и безпогрешни хора. За това никога не е имало и идеално управление. Не може да претендира и управлението на Отечествения фронт, че е идеално. Към такава управление обаче трябва да се стремим, като употребим всичките си усилия да намаляваме все повече и повече грешките си. Това ще постигнем, като се взаимно контролираме и коригираме. Взаимокритиката е най-силното средство за поправане и намаляване на грешките. Но както казах — критика градивна, добросъвестна и почтена. В това отношение има какво да се прави. Пужна е преди всичко търпимост.

Ръководството на Работническата партия (комунисти) съзнава тази необходимост. И — нека признаем — това е един голям, обнадеждаващ факт. Тя първа е издигнала лозунга за класова, съсловна и междупартийна търпимост. Още през 1944 г. пред нашата стопанска делегация в Москва г-н Георги Димитров каза: „Настоящият етап при управлението на Отечествения фронт изисква не изостряне, а урегулиране противоречията, като се създаде доверие между индустрията и труда, между индустриалци и работници“. А пред IX пленум на Централния комитет на своята партия същият е казал: „Нашият съюзници от Отечествения фронт трябва да ги вземем такива, каквито са, и не такива, каквито желаем те да бъдат. Те не могат да действуват и постъпват във всичко така, както ние, комунистите. Земеделци, звенари, социалисти и радикали са наши съюзници в Отечествения фронт, и не само тяхната партийна програма, но и техният менталитет, техните стремежи не всякога могат да съвпадат с нашите.“

При тази констатация ние бихме поискали най-настойтелно, ръководствата на отечественофронтските партии да внушат на своите хора по места да предпазят и заповядат на всички междупартийна търпимост, защото, за голямо съжаление, такава не се проявява достатъчно на много места.

Георги Трайков (з): Тези неща в заседанието на Националния комитет ги разправяте джандъм! Тия въпроси не са във връзка с бюджета.

Архангел Дамьянов (зв): Аз говоря за условията, при които ще пронеждаме бюджета, говоря за успокояване, за търпимост, за за кощност и за ред. Те са условия, които ще се създават със сигурност и в бъдеще и затова те са във връзка с бюджета.

Тая търпимост не се проявява достатъчно, особено по отношение на хората от Народния съюз „Звено“. Тази търпимост налага да не се дразни никой, когато ние казваме, че сме защитници на частната собственост и частната инициатива наравно с колективната и кооперативната такава, ограничени и подчинени на големите обществени и държавни интереси. Тая търпимост налага да не бъдем обализващи, че стоим на два стола, когато казваме, че отечественофронтското управление не си е поставило за задача въвеждането на друг, освен на чисто демократичен строй в нашата страна, съобразен с битовите условия.

Реализирането на предлагания ни бюджет е поставено в зависимост от нашите отношения поотделно към държавно-стопанския, кооперативно-стопанския и частно-стопанския сектор. Някои по казват склонност за трансформиране изцяло на нашето стопанство по линията само на някои от трите сектори, с готовност за паричане проявлението на някои от останалите сектори, особено частно-стопанския.

Теоретически това схващане се обосновава сравнително добре, навеждайки ни примери от други страни. Точно това е и слабата страна на мотивировката — слабост за подражаване на чужди образци. Ние, българите, сме предприемчив и прогресивен народ с неспокоен дух, никога незадоволяващи се от положението, в което се намираме. Безспорно едно хубаво качество е похвалният стремеж към по-голямо съвършенство. Но имаме и една голяма слабост — да подражаваме, като проявяваме склонност да новаторствуваме по чужди образци.

В областта на икономическия и стопанския живот има една не нарушима закономерност, която реагира с най-лоши последици, когато бъде нарушена с опити за принудителни и преждевременни промени в формите на производството. Стопанският живот команди не търпи. Реформите в стопанството не могат да деформират съзнанието на хората като стопански дейтели.

Ето пред нас е изправена голямата идея на кооперативното начало в стопанския живот. Хубава идея! Затова и всички я възприемаме по начало. Някои обаче се увличат да мислят, че съвършенството на тази форма може веднага да заеме господстваща роля в производството и обмена, като веднага бъде изместена частната инициатива. Забравя се, че голямата кооперативна идея може да се проведе и приложи само при наличността на дадени предпоставки, две от които са: подготовено ръководство и колективно съзнание в гражданите.

Опитите за провеждане кооперативното начало в търговията — обмена и производството, особено в кооперативното обработване на земята, без необходимите предпоставки на колективно съзнание и опитно ръководство, ни поднесоха примери, които ни дават основание да твърдим и да поддържаме, че производствените форми не могат да се изменят принудително, без да се създават сътресения в стопанския живот.

За избягване на сътресенията в народното стопанство необходимо е да не се елиминират съществуващите форми и системи до създаването на новите такива по пътя на постепената при смственост.

Затова, и само поради това, нашият министър на финансите г-н Станчо Чолаков в своето експозе по бюджета каза: „Бюджетът за 1946 г. разчита твърде много както на държавно-стопанския сек

тор, така и на кооперативно-стопанския, така и на частно-стопанския, заедно с техните положителни страни и недъзи едновременно при дадени условия.

Та това е в същност самата програма на Отечествения фронт — сътрудничество и еднакво подпомагане на трите сектора.

Ако за това схващане може от тази трибуна да се прави намек за реакционерство, ние с това разбиране бихме могли да поддържаме, че всяко друго схващане надхвърля рамките на отечественофронтовската програма и носи белезите на противоотечественофронтост.

Г-да народни представители! В момента, когато разискваме бюджета, представен и приет от правителството, от Министерския съвет, който акт ангажира солидарността на г-да министрите и солидарността на партията, чиито мандатори са министрите, а от там и солидарността на партията в Отечествения фронт, на нас ни се поднася и един друг, нов бюджет, съставен изолирано от общия бюджет, само от един от министрите.

Мотивите на този бюджет не интригуват никого, защото са известни — искат се по-големи кредити за един действително неоспорван от никого нужди. Мероприятия, творчество искаме всички, и особено в областта на земеделието никой безумец не би ги отпел по начало.

Представява обаче интерес начинът, по който се внася този изолиран бюджет.

Ако така трябва, ако така може, аз се питам, защо другите г-да министри не измислят за необходимо да направят същото, особено то министерствата на Благоустройството, Народното здраве и Социалната политика? Нима те не намират, че предвидените кредити са съвършено малко и че са необходими двойно и петорно повече кредити по тези ведомства, за да може да се спрат смъртността и заболяванията на хората, които, особено децата, измислят като мухи, както драстично се изрази един от тази трибуна, да се подпомогнат изпадналите в нищета и мизерия, които скитат из улиците и троят живота ни? Или тези г-да министри не се интересуват от своите ресори и нямат амбицията за повече творчество и подобрене условията на живота? Доволи ли са другите г-да министри, че по техните ведомства не могат да се развият творчески инициативи?

За честта на всички г-да министри, аз не се съмнявам, че никой от тях не е доволен от предвидените кредити, особено по стопанските и социалните, културните и благоустройствените нужди. Но те не излизат с отделни бюджети, защото, от една страна, не искат само да се харесват и, от друга страна, защото държат сметка за странната и неумолима действителност и най-после, защото те считат, че ако има и би могло да се иска някакво изменение в предвидените кредити по бюджета, това ще стане, доколкото е възможно, по определен ред в комисията по отделните министерства и бюджетарната такава, где то ще се разрешават бюджетните въпроси цялостно, без да се къса непреодолимата зависимост между всеотрасловите нужди на държавния ни живот.

Начинът, по който се процедира, с казанния нов бюджет, възбужда недоумение и ни изправя пред въпроса: по този път провежда ли се отечественофронтовска политика? Това отечественофронтовско ли е?

Казва се до една акция, която може да се хареса на едни и да аленгва други, която, по форма, не по съдържание — поздравим, но форма, не по съдържание — не може да намери нашето одобрение, защото ти дава повод да се правят заключения за липса на съгласие и единство в средите на отечественофронтовските партии и особено между нашите представители в кабинета. Това е още и незначителна функция на правителството и парламентарния ред.

Министър д-р Михаил Геновски: Позволявам си да Ви прекъсна и да Ви кажа, че Министерският съвет ме натовари да направя този въпрос, който аз поднасям на вниманието ви.

Архангел Дамиянов (зв): Тогава ние сме франкирани от тази несправедливост, по която се процедира.

Министър д-р Михаил Геновски: Дори ако ми се бюджета на министерството тъй, както се предлага, Министерският съвет казва: в течение на годината, ако министърът на земеделието може да поднесе бюджет на принципа на самоиздръжката, и тогава може да бъде приет този бюджет. Това са думи на министър-председателя.

Архангел Дамиянов (зв): Не споря върху това, че един такъв допълнителен бюджет на принципа на самоиздръжката може да се внесе, но ние искаме да се внесе по надлежния ред, чрез Министерския съвет, а не от отделен министър, защото всеки министър може да ни сезира с такъв бюджет, а това по някой начин не е допустимо, а ние не можем да бъдем изненадвани по този начин. Това ми е думата.

Д-р Вера Златарева (з): Ние сме властни да го приедем или не.

Министър д-р Михаил Геновски: Обратно, Министерският съвет казва, че този въпрос ще бъде разгледан в бюджетарната комисия, а в бюджета на министерството никога в Министерския съвет не е прочетена друга цифра, освен цифрата 2 и половина милиарда лева.

Архангел Дамиянов (зв): С одобрението на законите-наредби, решения и постановления, издадени по силата на чл. 47 от конституцията от 8 септември 1944 г. до откриване на Камарата, не възражахме една страница от нашата политическа история, приключихме периода на революционния кипене, за да се открие пътят на мирното и спокойно творчество. С гласуване бюджетопроекта на държавата ние ще открием нов страница на нашата история — новата ера на успокояване, граждански мир и строителство.

Актът на 9 септември мина вече в историята и остава дата свързана със съдбата на България, като държава, и съдбата на българския народ, като нация.

Извършеното на 9 септември и оттогава до днес са факти неотменими, и остава историята да ги цени.

Двата етапа от нашето развитие — революционният, обгърнат в одобрените вече наредби-законали по чл. 47 от конституцията, и новият, на мирното творчество, който ще открием с закона за бюджета и самия бюджет, безспорно не могат да се отделят изолирано един от друг, те са свързани с издадените наредби-законали, които остават в сила да се прилагат и в бъдеще, докато бъдат отменени или изменени.

В бюджета е кондензирана цялостната политика за управлението на страната. Упражненията на бюджета, т. е. развиване на цялостната политика на управление в бъдеще, е свързано неразривно както с определените кредити, така и с закона за бюджета и всички останали съществуващи закони.

Когато ще искаме с нашия вот по бюджета да ликвидираме единия период, идния етап на нашия обществен и политически живот, за да поставим началото на редовен, мирен политически и стопански живот, нужно е да създадем необходимите предпоставки за това със създаване съответни нови закони и преглед на съществуващите такива, които да гарантират провеждането на начертаната в бюджета обща политика.

Тук трябва да спрем нашето внимание преди да пристъпим към разглеждане и гласуване на бюджета. За мене е от особена важност въпросът, като одобрихме издадените наредби-законали по чл. 47 от конституцията, свързани с революционния период, който всички искаме да ликвидираме колкото се може по-скоро, ще приемем ли непременно тяхното приложение и в бъдеще в новия период на мирното творчество?

Димитър Ганев (к): Това не зависи само от нас.

Архангел Дамиянов (зв): По приложението на тези наредби-законали в бъдеще, поне за някои от тях, може да се открие спор. Те могат да бъдат разделени на три групи. Едната група, които са имали временно значение и приложение и тяхното действие е престанало, и в бъдеще не могат да бъдат прилагани, каквито са, например, наредбите-законали за Народния съд, за министрите и други такива. Другата група са наредбите-законали, които могат да останат и приложението им ще продължи и в бъдеще с или без изменение, които са били еднакво необходими както по време на издаването им, така и сега, при новите условия, които ще искаме да създадем. И третата група наредби-законали, по моя преценка, които са свързани изключително и единствено с революционния период окая след 9 септември и които не биха намерили оправдание за приложение при новите условия на редовен парламентарен живот и са сериозна пречка за успокояването, гражданския мир и спокойния строеж на държавата.

Димитър Ганев (к): Други са смутителите на гражданския мир. Защо за тях не говорите?

Архангел Дамиянов (зв): Ще дойда и до тях, другарю, ще кажа и за тях. Аз искам това, което ние можем да направим, без да се заедем от зловредното влияние от тях.

Димитър Ганев (к): Достатъчно е да не ги окуражаваме.

Георги Трайков (з): Туй по бюджета ли е, или по отговора на тропното слово?

Архангел Дамиянов (зв): Бюджетът има нужда именно от успокояване на страната, за да може да се реализира. Така схващам аз. Може да греша.

Георги Трайков (з): Туй Ваше мнение ли е, или на групата? От името на групата ли говорите, или само от Ваше име?

Архангел Дамиянов (зв): Такива са например наредбите-законали за несменяемостта на съдиите, за временното отменение на служебния ценз, за принудителните трудови общежития по отношение на политически лица. За последната група аз съм със схващането, че в бъдеще — колкото се може в по-близо бъдеще — ще трябва да бъдем сезирани с законодателно предложение за отменяване, както това е направено в отговора на тропното слово с закона за несменяемостта на съдиите.

Димитър Ганев (к): Това ще зависи от тяхното поведение и държание.

Архангел Дамиянов (зв): То зависи и от нашата готовност, от нашата сигурност, от нашата стабилност, каквито ние ще създадем преди всичко в собствените среди и в народа. Когато ще гласуваме кредитите например по разните ведомства...

Д-р Иван Пашов (к): Вие съмнявате ли се, че имаме стабилност в народа?

Архангел Дамиянов (зв): Не, не се съмнявам.

Димитър Ганев (к): Има провокатори.

Архангел Дамиянов (зв): Ние поддържаме и сме твърдо убедени, че Отечественият фронт е неразбиращ и никой от нашите среди не трябва да допуска да се помислява, че той може да бъде минимален

отвътре, на първо място, и, на второ място, че народът е с Отечествен фронт. И ако действително това е така, че народът е с нас — в което аз не се съмнявам — тогава ние сме достатъчно силни и стабилни, за да не се страхуваме толкова много, но, разбира се, пак да бъдем бдителни.

Петко Куниа (к): През всичкото време говорите, че е необходимо преди всичко успокояване и ред. Има ли успокояване и ред, или няма? За кого е нужно успокояване — за българския народ, или за други?

Архангел Дамиянов (зв): Аз говоря въобще. Г-да! Никога няма да имаме идеално общество. Както казах, винаги ще имаме недоволни, винаги ще имаме и такива, които ще конспирират против властта. Сега са може би най-малко, сега са може би задушени.

Цветан Гаджовски (з): Най-много са сега. Какво да правим с тях?

Архангел Дамиянов (зв): Имаме всички средства да се борим с тях.

Цветан Гаджовски (з): Кажете, как?

Георги Трайков (з): Да не ги затваряме, да не ги пипаме, да не ги пращаме в обществения!

Архангел Дамиянов (зв): Ето един въпрос: когато ще гласуваме кредитите по разните ведомства и чертаем бъдещата им политика, ще трябва да държим сметка кой е провеждал така начертаната от нас политика там долу по места. Държавните органи и служителите годни ли са да провеждат така начертаната от нас политика? Именно в това отношение аз поддържам, че е необходимо да има хора, които действително да могат да обгърнат сложните служби, с които ще бъдат натоварени от бюджета да ги провеждат. А за това трябва да има и по-специална подготовка, за това мисля, че е необходимо и законът за отменяване цензове да бъде отменен, за да заемат държавните служби цензовани хора.

От друга страна, намирам, че, като ликвидираме с революционния период от 9 септември до днес, в бъдеще ще имаме установено, както казах, само и единствено демократично управление, парламентарен режим, за който ще гласуваме кредити, управлението ще се поеме и ръководи само от установените от конституцията власти: законодателна, съдебна и изпълнителна, и всички други власти, фактори и институции не могат да вземат участие в управлението, особено свързани в тяхното съществуване с големи бюджетни средства за издръжката им, които неминуемо се отразяват върху бюджета чрез намаляване податността на източниците, от които той се покрива.

Георги Трайков (з): Кажете, кои са тези институции, за да ги внае народното представителство.

Архангел Дамиянов (зв): Така например нашето схващане е, че отечественофронтските комитети трябва да се ограничат само с пряката им задача като междупартийни органи...

Цветан Гаджовски (з): Да станат първоначално настоятелства!

Архангел Дамиянов (зв): ... които да поддържат връзка между отделните отечественофронтски партии и да не се вмесват в производството.

Георги Трайков (з): Ако не бяха отечественофронтските комитети, Вие нямаше да станете депутат и да приказвате така.

Архангел Дамиянов (зв): Това е становището на нашата партия. Парламентарната ни група може би не ме е оторизирала, но аз изразявам решението на нашата партия. Това е едно схващане. Ето това са то различията, по които можем да спорим. Аз ги изразявам на обсъждане. Вие ще ги промените. Може да не се съгласим, но ние сме убедени в това. Ние имаме партийно решение, и така аз го изразявам.

Цветан Гаджовски (з): Покрива ли се с мнението на Вашата парламентарна група?

Архангел Дамиянов (зв): Тя ще каже, одобрява ли го или не.

Един звенар: Няма такова решение.

Архангел Дамиянов (зв): Думата ми е, отечественофронтските комитети да не се вмесват в производството с откриване на фабрики, работилници, предприятия и доставки, които във всички случаи свършват с загуба.

Д-р Вера Златарева (з): Кои бяха засегнати?

Архангел Дамиянов (зв): Бюджетен въпрос е също така да се издирят и приберат от държавата всички взети предмети, вещи и имоти, движими и недвижими, след и около 9 септември и да се впишат в списъка на държавните имоти; за които има основание, да бъдат иззети, а за които няма такова — ако има такива — да бъдат върнати на собствениците им. Недвижимите имоти на бившите собственици фашисти, осъдени от народните и други съдилища, да се впишат в списъка на държавните имоти — тези, които подлежат на конфискация — и да се върнат и освободят ония, за които

няма законно основание да се вземат и третираят като държавни. Държавата да отдаде под наем по надлежния ред всички такива имоти. Представлява особен интерес изчислението размера на приходите на държавата, които биха се добили от тези имоти. Издигане авторитета на закона е първото необходимо условие за успокояване на страната, необходимата предпоставка за стопанско раздвижване, от което зависи до голяма степен покритието на бюджета.

Георги Трайков (з): От коя страна най-много се нарушава законът?

Архангел Дамиянов (зв): Имайте търпение, г-да. — Сега ще ви послужа с цитати от становищата на Работническата комунистическа партия, именно по тая законност, за да подчертая, че и комунистите са констатирали какво тя е една необходимост. Аз свързвам тая законност с провеждането и реализирането на бюджета и затова говоря за нея.

Титко Черноколев (к): Ние държим за спазване на отечественофронтските закони, на които вие сега искате отменението.

Архангел Дамиянов (зв): Разбира се, че за тях става дума.

Титко Черноколев (к): Да, за тях става дума — да се запазят отечественофронтските закони.

Архангел Дамиянов (зв): Законът е закон и, докато е такъв, той трябва да се изпълнява.

Цола Драгойчева (к): А вие тия закони искате да отмените.

Архангел Дамиянов (зв): По-надолу ще стане дума, че се касае именно за отечественофронтските закони, които не се изпълняват.

Титко Черноколев (к): И законът за борба срещу фашизма!

Архангел Дамиянов (зв): Никой гражданин не може да дели законите на добри и лоши, та едините да изпълнява, а другите да нарушава. При всяка революция и коренна промяна в формата на управлението, каквато е промяната от 9 септември, при събиране на старото и градежа на новото, не може в никакъв случай да се скъса всичката връзка между едното и другото. Особено коренните промени в управлението създават кризи в стопанския живот — в производството и в размяната. Изходът от това кризисно състояние се обуславя от възстановяването на старото състояние на стопанството, докато се създадат новите форми на производство и размяна. Както винаги, и в този преходен период са нужни ред и дисциплина. А те се поддържат с най-строг спазване на съществуващите закони.

Още в първите дни след революцията в Русия, когато новосъздадените закони са били много малко — по-малко от наследените такива от старата власт — през м. ноември 1918 г. по настояването на Ленин, конгресът на съветите е взел решение, в което се казва: „За развитието и укрепването на властта е необходимо точно съблюдение на законите“.

Трябва да признаем, че у нас след 9 септември се въпрегнаха в управлението нови хора, които в миналото бяха държавни настрана от обществения живот, не вземаха участие в управлението и останаха лишени от опита на управниците. Затова има грешки. (Възражения от комунистите и земеделците)

Има грешки от увлечения, има грешки и от неопитност.

Министър Добри Терпешев: Добре ли се управляваше до 9 септември, та не харесвате сегашното?

Архангел Дамиянов (зв): Но заедно с това има и нарушения злоумишлени, които засягат както властта на Отечествен фронт, така и партията, от която изхождат нарушителите. Срещу тези хора и техните прояви трябва да се борим всички.

Един от комунистите: Ами срещу фашистите трябва ли да се борим?

Архангел Дамиянов (зв): Безспорно че трябва. За това не се поставя въпрос. Ние затова сме в Отечествен фронт, за да се борим с тях.

Титко Черноколев (к): Ами че един час Вие говорите само за нашите грешки, а не говорите нищо за грешките на фашистите.

Цола Драгойчева (к): Няма фашизъм според Вас в България!

Архангел Дамиянов (зв): За съжаление това е дало повод на Централния комитет на Комунистическата партия в осмия си пленум да констатира следното: „Установяването и строгото спазване на отечественофронтската законност е задача, която стои преди всичко пред нас, пред нашата партия, тъй като Министерството на вътрешните работи и ръководството на милицията са в наши ръце. Досега ние се ограничавахме главно с разяснителна и възпитателна работа. Но става все по-очевидно, че с това няма да се свърши и че ще трябва навярно да се организират някои наказателни процеси, а може би да се разстрелят най-злостните саботьори на отечественофронтската законност, за да дадем на всички да разберат, че по-нататък това няма да се търпи. Строгите мерки трябва да срещат всички, които са почнали да се самозабравят или са тръгнали по околните пътища. За да се поправят навреме и по някой начин да не

се поддават на съблазните, които им се явяват неизбежно при участие в партията и управлението на страната."

Констатацията е вярна. И трябва с особено задоволство да се констатира, че Комунистическата партия схваща това и взема предпазителни мерки. (Възражения от комунистите) Това е една надежда за всички ни, защото от много страни се хвърля обвинението, че в това направление не се прави нищо. Аз цитирам именно този случай, за да подчертая тази надежда, която е заложена в това схващане и в това поведение на Комунистическата партия.

Димитър Гакев (к): Това прави чест на нашата партия, но Вие какво правите? Правите демагогия за окуражаване на тези, които саботират.

Архангел Дамянов (зв): Точно това казвам. Посочените мерки са наложителни, и те трябва да бъдат бързо и неосложно приложени, за да не остане впечатлението, че те имат само предупредителен характер.

Един от комунистите: А защо не прочетете и другата половина на резолюцията?

Архангел Дамянов (зв): Забелки повече не бива да се търпят. Това е много ясно. Това схващаме всички.

От друга страна, трябва да се направи всичко необходимо да се избегне принудата като средство за провеждане на отечественофронтската политика, особено в стопанската област. А тя е най-лошото средство и дава обратни резултати.

Титко Чернотанов (к): И срещу черноборсаджиките ли?

Архангел Дамянов (зв): Г-да народни представители! Заедно с тежката икономическа, финансова и стопанска криза, създадена от опустошението на войната и пораженията на сушата, през изтеклата година живеем и в една друга не по-малко тежка криза — криза в душите на хората, криза в душите на гражданите и на човека въобще. Като че ли е изгубено човешкото у човека. Тази морална криза се отрази и в политическия ни и обществен живот. Беше време, и като че ли то още продължава, когато политическите партии се роеха всеки ден и се стигна до пълно разложение в политическия и обществен живот. Тогава навред по клубове и по мегдани се сееха само заблуждения. Отделните групи и партии стоеха изпозвани и настръхнали едни срещу други, готови да се самоиздадат. Народът беше разделен на лагери. Като че ли не хора, а хищници, зверове бяха се събрали, готови да се халят за гуната. Партиите не спореха толкова за начините на управлението на страната, а се готвеха да излязат на улицата за саморазправа.

Коста Крачанов (з): Имаше един развратен монарх, който ги настръбваше.

Архангел Дамянов (зв): Тогава един професор, развратен повече от кучето, което постоянно мъкнеше след себе си, заявяваше в делириум, че е готов и на улицата да излезе със своята партия и да се бие и да води противниците си. Разни терористически групи, събирани от утайката на обществото, образуваха неговите бойни ядри и организации. Проникнаха политически, дегрелински волчи събираха утайката на обществото, за да се гаврят с нашата общественост.

Георги Тодяков (з): Г-н председателю! Това не е реч по бюджета. Трябва да вземете в разглед си. По бюджета ли се говори? Ще трябва да изпъзнете новостя на правилника.

Архангел Дамянов (зв): В последните години се стигна дотам, когато озверели нацистически формирования левин воти и полетях и образуваха хаими за избиване на хора, на български граждани.

Един от комунистите: За тях амнистия не искате ли?

Архангел Дамянов (зв): Точно това казвам аз.

9 септември ликвидира това минало, но атмосферата още не е прочистена, заразата още се носи във въздуха и ние вдигваме още бацила на разложението.

Един от комунистите: Дайте конкретни факти най-после. Вече година и половина се измича от 9 септември. Дайте факти, за да видим тази съгъстена атмосфера.

Архангел Дамянов (зв): Аз точно това говоря. Например ругатините и заплашванията продължават из партийната преса и още не сме престанали да се делим на предатели, престъпници и човекоядци. (Възражения от комунистите и земеделците)

Един от комунистите: Има ги твърде много. За тях ли искате да говорите — за предателите?

Министър Добри Тевдешев: Сега е ясно.

Подпредседател: КИРИЛ ХРИСТОВ

Архангел Дамянов (зв): Г-да! Има различие в начините на борбата.

Власи Власковски (к): Това не е различие. Какво различие търсите! Това е провокация.

Цола Драгойчева (к): Това е трибуна на опозицията в Парламента.

Архангел Дамянов (зв): Аз искам, с законните мерки с чуждите мерки...

Георги Трайков (з): Това е провокация.

Архангел Дамянов (зв): Това е мое схващане.

Власи Власковски (к): Никакво Ваше схващане. Това е провокация.

Цола Драгойчева (к): Това не е език на депутат от Отечествен фронт!

Архангел Дамянов (зв): Доверието и сигурността е първото и единствено условие за мирно творчество, чрез което и единствено от което зависи реализирането на бюджета, който ние гласуваме, и прокарване на вложената в него политика. Заявявам, че нашата парламентарна група ще гласува бюджетпроекта.

Власи Власковски (к): Кръволака Цанков сравнявате с нас! Срамота е!

Архангел Дамянов (зв): Точно това казвам. Че е имало време, когато такива кръволаки действаха по този начин. И това е именно, което аз осъждам.

Власи Власковски (к): Защо ще го казваш сега?

Георги Трайков (з): Чудесно! Много хубаво говориш!

Един от комунистите: Ние не можем да имаме доверие в българската реакция и фашизъм.

Един от земеделците: Това е подкрепа на българската реакция и фашизма.

Архангел Дамянов (зв): Не става въпрос за подкрепата на реакцията и на фашизма, а става дума за един или друг начин на действие. Аз съм така убеден. Ако ние се съгласим, че, защото съм така убеден, не съм добър отечественофронтовец,...

Един от комунистите: Положително.

Архангел Дамянов (зв): ... марширайте ме като тукта. Но, г-да, Отечествен фронт аз ще го правя така, както би след мнозина.

Власи Власковски (к): Чужд агент сте Вие!

Коста Крачанов (з): Отечествен фронт действа само по закони. Запомнете го това.

Председателствувал Кирил Христов: Г-да народни представители! Поради това, че се получи съобщение, какво погребението на народния представител Адам Тръпка, вместо в неделя, ще стане утре в 2 часа след обяд, председателството, в съгласие с правителството, предлага на Народното събрание, определеното за утре заседание да стане в 9 часа сутринта, за да се даде възможност на народните представители да присъствуват на погребението, а сега да се вдигне заседанието.

Който са съгласни с това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Председателството предлага за утре сутринта следния дневен ред:

1. Първо четене на законопроект за бюджета на държавата за 1945 бюджетна година. (Продължение на разискванията)
 2. Второ четене на законопроектите:
 3. За временно уреждане въпроса с покупките на тютюна реколта 1945 г.
 4. За допълнение на членове 4, 6 и 8 от наредбата-закон за етажната собственост.
 5. За обществено хлебопроизводство и хигиенизиране на селото.
 6. За упозаване на страната от впасаното и разпространението на опасни неприятел и болести по растенията.
 7. Одобряване решенията на прошетарната комисия, протокол № 1.
- Който са съгласни с предложения дневен ред, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Вдигам заседанието.

(Вдигнато в 20 ч. 15 м.)

Секретари: (ЕФРЕМ МИТЕВ
(ТРИФОН ТРИФОНОВ

Началник на Стенографското отделение: ДОНЧО ДУКОВ